

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

3^E JAARGANG

WOENSDAG 8 MEI 1918

No. 123

INHOUD

	Blz.
UITBREIDING DER NEDERLANDSCHE HANDELSBETREKKINGEN MET DE WEST EN OMGEVING I door <i>W. R. Menkman</i> ...	391
De oorlog en de stikstofvoorziening van Nederland door <i>Dr. D. Knuttel</i>	394
Economische voorlichting in Zwitserland door <i>I. I. Brants</i> ...	395
Papierweefsels	397
AANTEKENINGEN:	
Economische voorlichting in Duitschland	398
De bevolking van Europa	399
BOEKAANKONDIGING o. m.:	
Karl Hampe: <i>Belgien und Holland vor dem Welt- kriege</i> , bespr. door <i>Mr. G. W. J. Bruins</i>	399
INGEZONDEN STUKKEN:	
Het wetsontwerp betreffende een Nederlandsch hoog- oven-, staal- en walsbedrijf door <i>C. F. Stork</i>	401
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN	402
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	403
MAANDCIJFFERS:	
Postcheque en Girodienst	403
Rijkspostspaarbank	403
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	404—410
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel*.

Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.*
Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*
Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 12,—. Buitenland en Koloniën f 14,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

6 MEI 1918.

Het is der regeering gelukt de moeilijkheden met
Duitschland tot een bevredigende oplossing te brengen.
De stemming op de geld- en fondsenmarkt is daar-
door belangrijk beter geworden en ondanks de maands-
wisseling kon een beduidende ontspanning in de
hooge geldkoersen plaatsvinden. Het opvragen van
deposito's hield weder op en de reeds in kas genomen
bedragen konden gebruikt worden voor de gewone
Mei-betalingen, zoodat voor dezen termijn geen ver-
dere belangrijke onttrekkingen meer noodig waren.
Reeds spoedig begonnen de opgenomen gelden terug

te keeren. De prolongatie-notering van de afge-
loopen week ging dan ook in gestadig dalende richting.
Na de hooge notering van 6 pCt. op 27 April,
volgden achtereenvolgens noteringen van 5½, 5,
4½, 4, 3¾ en 3½ à 4 pCt., terwijl heden 3½ pCt.
genoteerd werd.

Ook voor particulier disconto was spoedig weder
geld beschikbaar en daar het aanbod van wissels
gering blijft, liep ook deze koers terug; circa 3½ pCt.

* * *

Dat er in de eerste dagen der week nog belangrijke
bedragen aan de Nederlandsche Bank zijn onttrokken
is uit den weekstaat te bemerken. Hoewel de ont-
spanning op de geldmarkt reeds op Woensdag dui-
delijk waarneembaar was en er dus waarschijnlijk
weder belangrijke bedragen zijn terugbetaald, is de
toeneming van de uitzettingen bijna even groot als de
yorige week. De binnenlandsche wissels vermeer-
derden met 15 millioen, de beleeningen met 17 mil-
lioën gulden. De rekening-courant-saldi van anderen
zijn, eigenaardigerwijs, iets grooter geworden n.l.
5 millioen. Het tegoed van de regeering werd weder
13 millioen kleiner. De totaal-toeneming van den bank-
biljettenomloop bedroeg 35 millioen.

* * *

De wisselmarkt kan nog steeds niet aan haar luste-
looze stemming ontkomen. Zoolang er geen verbetering
in de handelsvooruitzichten komt, is ook nauwelijks
iets anders te verwachten. De koersen brokkelden
gestadig af. Ook Skandinavië was zeer flauw. Kopen-
hagen en Christiania zijn nu weder beduidend onder
het normale peil en ook Stockholm begint reeds
weder dicht het goudpunt te naderen. Zwitserland
blijft in den laatsten tijd vrij stationnair circa 2 pCt.
boven het goudpunt. Alleen Spanje is nog steeds
abnormaal hoog, circa 58 à 59.

UITBREIDING DER NEDERLANDSCHE HANDELSBETREKKINGEN MET DE WEST EN OMGEVING.

I.

Inleiding.

Vaak is beweerd, dat Nederland alle zeilen zal moe-
ten bijzetten om de Oost-Indische Koloniën tot ont-
wikkeling te brengen en dat ons overschot aan kapitaal
en energie, zelfs indien uitsluitend tot dat doel aange-
wend, nauwelijks toereikend zal zijn om in het Azia-
tisch deel des Rijks, zooveel malen grooter en sterker
bevolkt dan het Moederland met eigen hulpmiddelen
alléén, in een niet al te langzaam tempo, van de daar
aanwezige „onbegrensde mogelijkheden" te geraken
tot een bevredigende realiteit.

Anderen achten een uiterst liberale houding tegenover vreemd kapitaal en vreemde arbeidskracht niet alleen een eisch van gezonde koloniale politiek, maar zien daarin zelfs de beste waarborg voor het behoud der koloniën.

Zonder de betrekkelijke juistheid van de eene zoowel als van de andere opvatting uit het oog te verliezen, dient rekening te worden gehouden met de geografische, politieke en economische positie van ons vaderland, welke aan Nederland althans op het gebied van handel en scheepvaart nog een andere betekenis verleent dan die, welke met het bezit van belangrijke Aziatische koloniën in rechtstreeksch verband staat.

Niet alleen als koloniale mogendheid heeft Nederland een taak te vervullen, evenmin als van de verdere ontwikkeling der nationale industrie in de eerste of voornaamste plaats vermeerdering van welvaart moet worden verwacht. De geweldige gebeurtenissen van den huidige tijd en de daaruit te voorziene verandering in de verhouding der volkeren van oude en nieuwe wereld vragen de aandacht óók voor de versterking der positie van Nederland als handelscentrum, zooals onlangs met zooveel klem in de „Economische Vragen des Tijds” werd betoogd door den Oud Consul-Generaal van Rumenië te Rotterdam (C. G. Rommenhóller „De Verindustrialisering van Nederland”).

Zoo is voor verdere uitbreiding onzer handelsrelaties met Centraal- en Zuid-Amerika nog alle ruimte, al mag niet uit het oog worden verloren, dat meer in het bijzonder met betrekking tot de belangrijke Zuidelijke Republieken Brazilië en Argentinië reeds veel is tot stand gebracht, deels al vóór, deels tijdens den oorlog.

Er zijn echter ook nog andere gebieden bezuiden en benoorden de Landengte van Panama, welke de aandacht waard zijn en die, welke door de Caraïbische Zee worden bespoeld hebben een eigendommelijk belang voor ons, in verband met de eeuwenoude vestigingen der Nederlanders aldaar.

Vermeerderde invloed der Vereenigde Staten in Zuid-Amerika en West-Indië.

Een der gevolgen van den huidige Europeeschen oorlog is, dat op het vasteland van Zuid-Amerika en de West-Indische eilanden de economische invloed der Vereenigde Staten belangrijk is toegenomen.

De groote Noord-Amerikaansche Unie kreeg de kans, en was er zelfs op aangewezen, haar uitvoer naar de Midden- en Zuid-Amerikaansche republieken, en zelfs naar de Engelsche, Fransche en Nederlandsche West-Indische koloniën, belangrijk uit te breiden en omgekeerd werd zij in veel grooter mate dan voorheen afneemster der producten van de genoemde republieken en koloniën.

In hoeverre na den oorlog de oude toestanden zullen terugkeeren en in welke mate daarentegen de nieuwe zullen blijven bestaan, dienaangaande kan men zich natuurlijk thans slechts in gissingen verdiepen.

Wat voor de hand ligt evenwel is dat, hoezeer de koopkracht in de Vereenigde Staten ook moge zijn toegenomen, en het productievermogen in Europa zijn gedaald, de cultuurstaten der oude wereld zich na den vrede niet zullen blijven spenen van zooveel, dat zij gewoon waren uit de West te betrekken, ook al zullen zij aldaar de markt voor hunne eigen producten wellicht voor een deel blijvend door Amerikaansche veroverd vinden. Immers vele West-Indische voortbrengselen kunnen in de Europeesche maatschappij slechts noode worden gemist en zijn maar niet zoo direct van elders te bekomen, terwijl de groote vermindering in den aanvoer dier voortbrengselen voor een goed deel werd veroorzaakt door gebrek aan vervoergelegenheid. Die vermindering was dus niet zoo zeer een gevolg van den oorlog dan wel van de wijze waarop de vijandelijkheden werden gevoerd.

Ook is moeilijk aan te nemen, dat hetgeen honderd

millioenen menschen in Centraal Europa vóór den oorlog aan West-Indische producten consumeerden op den duur door honderd millioenen Amerikanen extra zal kunnen worden afgenomen. Thans reeds voelt men in sommige Zuid-Amerikaansche productielanden pijnlijk den nadeeligen invloed der zooveel ongunstiger marktprijzen in Amerika, vergeleken bij wat men vroeger voor zijn oogst kon maken bij uitvoer naar Europa, en beschouwt men het wegvalLEN of de sterke inkrimping der scheepvaart-verbinding met de oude wereld als een ramp. Er mag dus worden verwacht, dat zoodra de zee weder vrij zal zijn men wederom vele der West-Indische producten in Europa ter markt zal willen brengen, ook al zullen voorloopig geen Europeesche producten in de zelfde hoeveelheid als voorheen beschikbaar zijn als ruilmiddel.

In het voorbijgaan zij opgemerkt, dat ook in vroegere tijden soms de export zich hoofdzakelijk richtte op Europa, hoewel de import van daar ver achterbleef bij dien uit de Vereenigde Staten. Als voorbeeld kan dienen de Republiek Haiti. Suiker, het West-Indische product, dat in de allerste plaats voor uitvoer naar de Vereenigde Staten in aanmerking komt, werd daar voorheen niet voor export verbouwd, terwel de belangrijke voortbrengselen des lands (in de eerste plaats koffie) slechts in Europa gewild waren. Toch namen in de import-statistiek de Vereenigde Staten de eerste plaats in, of m.a.w. Haiti betrok in hoofdzaak uit de Vereenigde Staten en betaalde met wissels op Europa, getrokken tegen de daarheen verschepte producten.

Is dus tegelijk met den vrede een neiging te verwachten om West-Indische voortbrengselen in Europa aan den man te brengen, onafhankelijk van het al of niet direct weder toevoelen, in dezelfde mate als voorheen, van Europeesche producten in omgekeerde richting, zoo zullen daarbij twee factoren een groote rol spelen, t.w. de financiering en het transport.

Mocht met betrekking tot deze beide punten Nederland in gunstige conditie blijven verkeeren dan heeft het een van zelf in het oog springend belang van ons geld en onze schepen gebruik te maken om onze handelsbetrekkingen met de West uit te breiden, in verband ook met de positie, welke wij aldaar reeds door onze koloniën innemen. Welke oogenblikkelijke nadeelen ook door den oorlog aan onzen handel en onze scheepvaart worden toegebracht, het verkeer tusschen Nederland en Nederlandsch West-Indië zal zoo spoedig mogelijk moeten worden hersteld en een vast punt als Curaçao kan op velerlei wijze van nut zijn om onze handelspositie in de Caraïbische Zee te versterken.

De Nederlandsche West-Indische koloniën en de wereldoorlog.

Mocht onze West zich de laatste jaren in het algemeen verheugen in verhoogde belangstelling in de zakenwereld, in de Pers en bij de volksvertegenwoordiging, een belangstelling van een heel bijzondere soort vertoont zich in het Moederland nu hier en daar in Amerikaansche bladen het vraagstuk is behandeld of na de Deensche Antillen niet de Nederlandsche — respectievelijk Suriname — aan de beurt zijn om voor veel dollars door Uncle Sam te worden gekocht; of behalve de schrijvers der betreffende artikelen ook de Amerikaansche Regeering zich met die vraag bezig houdt is tot nu toe niet bekend geworden.

Intusschen heeft onze Nederlandsche Regeering een afwerende houding aangenomen, terwijl in de koloniale pers de verkoopplannen geen weerklank hebben gevonden. Onder hen die hier te lande tegen die plannen hun stem verheven¹⁾ werd zeker niet op de minst verdienstelijke wijze voor het behoud onzer West-Indische koloniën gepleit door den heer J. H. J. Hamelberg („Indische Mercur” van 22 Maart d.j.), die o.a. in het licht stelde, dat alleen reeds in verband met onze eigen positie het voorbeeld van Denemarken zeker voor ons geen maatstaf mag zijn en dat boven-

¹⁾ [Men zie het artikel van den heer D. Fock in No. 112 - Red.]

dien Nederland rekening heeft te houden met twee koloniën, Suriname en Curaçao, welke onderling zoozeer verschillen en geenszins over één kam mogen worden geschoren.

Indien het werkelijk het streven mocht zijn van de Vereenigde Staten om de Caraïbische Zee te maken tot een Amerikaansche binnenzee, dan zou daartoe niet alleen de medewerking noodig zijn van Nederland, maar ook die van Engeland en Frankrijk en onze aanspraken zijn in zooverre met die van deze beide groote mogendheden gelijkwaardig, dat ook onze plaats in West-Indië er eene is van meer dan louter historische beteekenis. Mocht ooit in ernst de vraag ter sprake komen of Nederland zich vrijwillig van de West-Indische koloniën mag ontdoen, dan zal zeker niet de zucht om van een „lastpost” bevrijd te raken den doorslag mogen geven. Alleen het waarachtig belang zou mogen tellen van Suriname en Curaçao zelf en dan mag zeker de vraag worden gesteld of inderdaad een andere natie, en met name de Vereenigde Staten, zooveel meer van die Kolonie zou terecht brengen dan wij.

Men moet schijn weten te onderscheiden van werkelijkheid en vergelijkingen hebben de eigenaardigheid van altijd mank te gaan. Amerika moge succes gehad hebben met Porto Rico, twee omstandigheden mogen niet uit het oog worden verloren, ten eerste, dat dit eiland een der dichtstbevolkte van West-Indië was (één miljoen inwoners, waarvan meer dan de helft blanken) en ten tweede dat de kolonie werd overgenomen van Spanje, een land dat reeds lang zijn rol als koloniale mogendheid had uitgespeeld. Ook de zoo geliefde vergelijking tusschen Britsch Guyana en Suriname is geen zuivere en de meerder welvaart van eerstgenoemd land geen voldoende motief om te besluiten tot onze onmacht om in West-Indië iets tot stand te brengen. Immers het historische feit waaraan nu eenmaal niets meer te veranderen valt, dat Engeland de slavernij ruim 25 jaar eerder afschafte dan Nederland, geeft de Britsche kolonie een natuurlijken voorsprong, welke thans niet meer door een verandering van vlag zou kunnen worden ingehaald.

Veel is er voor en na geschreven over pogingen om de Nederlandsch West-Indische koloniën uit haar verval op te heffen en over de opofferingen, welke het Moederland zich voor dat doel behoort te getroosten, maar daarmede wordt geenszins de waarheid te niet gedaan, dat geen regeering bij machte is welvaart te scheppen. Voor zoover het Surinaamsche vraagstuk een bevolkings-vraagstuk is (en dat is het wel in de allereerste plaats) mag natuurlijk geen andere dan een uiterst geleidelijke ontwikkeling worden tegemoet gezien, naar mate immigratie en kolonisatie de landbouwende bevolking zullen doen toenemen.

De kolonie Curaçao, wier inheemsche bevolking geen voldoende middelen van bestaan vond op eigen geboortegrond, zoodat velen het beroep van zeeman kozen of naar de omliggende republieken emigreerden, vormt dus in zekeren zin een tegenstelling met Suriname. De toekomst van Curaçao ligt in het toenemen van handel en bedrijf en, bedriegen verschillende voortteekenen niet, dan zijn de kansen voor deze kolonie, gedeeltelijk onder invloed van den oorlog, aanmerkelijk verbeterd.

De Nederlandsche Bovenwindsche eilanden in verband met de vaart op West-Indië en door het Panama-Kanaal.

Doordat de Deensche Antillen aan de Vereenigde Staten zijn overgegaan is de aandacht meer dan vroeger op de Nederlandsche eilanden boven den wind gevestigd geworden, als gunstig gelegen ten opzichte van de route naar de Landengte van Panama en in het algemeen als eerste aanloophaven van schepen komende uit Europa op den weg naar de Caraïbische Zee. Lang immers was St. Thomas het West-Indisch hoofdkwartier der Hamburg-Amerika-Lijn, die een half dozijn geregelde lijnen exploiteerde naar de An-

tillen en de Golf van Mexico en het is niet aan te nemen, dat deze of eenige andere lijn van het vasteland van Europa wederom de vroegere voordeelen zal genieten, nu daarover de vlag der Unie waait. De aandacht wordt dus als van zelf gevestigd op de in de nabijheid gelegen Nederlandsche Bovenwindsche eilanden, daar een haven behorende tot een niet groote Europeesche mogendheid, als voorpost in de Caraïbische Zee, nu eenmaal voor het scheepvaartverkeer met Europa eigenaardige voordeelen moet bieden, vooral na afloop van den tegenwoordigen oorlog. Een groot bezwaar is het, dat geen der drie eilanden (Saba, St. Eustatius en St. Martin) een goede natuurlijke haven heeft. Alleen op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) zou wellicht een haven voor groote zeeschepen kunnen worden aangelegd en dat deze zaak de aandacht onzer Regeering heeft is reeds gebleken. De Bovenwindsche eilanden liggen op circa 3800 mijl van Europa en dit is wel de maximum afstand, welke een stoomschip met eigen bunkervoorraad aflegt, terwijl tusschenstations in den Atlantischen Oceaan ontbreken of uit den koers liggen, zoodat een gelegenheid tot aanvulling van brandstof, kolen of olie, zeker van belang is, vooral voor de vaart op de Landengte van Panama. Intusschen is uitbreiding der Nederlandsche handelsbelangen met behulp van een haven op de Bovenwindsche eilanden moeilijk denkbaar.

De Nederlandsche Benedenwindsche eilanden als centrum van den Nederlandsch West-Indischen handel.

Geheel anders staan de zaken wat dit laatste aangaat met betrekking tot de Nederlandsche eilanden beneden den wind. De ligging onder de Venezuelaansche kust, in de onmiddellijke nabijheid van rijke productielanden, de bestaande handelsrelaties en stoomvaartverbindingen, de goede haven van het hoofdeiland, de verkrijgbaarheid aldaar van brandstof voor stoomschepen en de vestiging der Bataafsche Petroleum Maatschappij, dit zijn zoovele factoren, welke medetellen bij de beoordeeling der waarde van Curaçao als handelscentrum.

Gaan wij thans na, welke handelsrelaties wij thans reeds bezitten met de landen der Caraïbische Zee, dan valt met genoegdoening te constateeren, dat vooral gedurende de eerste oorlogsjaren, toen er nog min of meer van vrij verkeer sprake kon zijn en de handel der oorlogvoerenden zeer werd bemoeilijkt — Duitschland zich zelfs den weg voor directe zaken geheel zag afgesloten — het verkeer met het neutrale Nederland sterk toenam. Van de republieken Venezuela, Columbia, Haiti en St. Domingo werden eensklaps producten als koffie, tabak, looistoffen en huiden in belangrijke hoeveelheden naar Nederland geëxporteerd, terwijl die producten vroeger niet of in veel geringer mate bij ons een markt vonden. Om één enkel voorbeeld te noemen, terwijl in 1913 van de Maracaibo-koffie 11.000 ton naar Duitschland ging en 19.000 ton naar de Vereenigde Staten, en de export naar Nederland onbetekenend was, verscheepte men in 1915/16 gedurende twaalf maanden 7000 ton dezer koffiesoort via Curaçao naar Amsterdam.

Hoewel natuurlijk in bewegten tijden als de tegenwoordige allerwege gelegenheidszaken worden gedaan, bestaat er geen redelijke twijfel of bij de tijdens den huidige oorlog ontstane of uitgebreide handelsbetrekkingen tusschen Nederland en de landen der Caraïbische Zee heeft vooral de gedachte voorgezetten aan blijvende connecties. De te verwachten veranderingen in de internationale handelsbetrekkingen als gevolg of van de thans diep invretende vijandelijke gevoelens ten opzichte van elkaar, of van de financiële en economische ontredde der oorlogvoerenden, opent ongetwijfeld goede kansen voor ons land ook met betrekking tot den overzeeschen handel der hoogergenoemde landen. Aan deze kansen meer aandacht te geven, meer kapitaal beschikbaar te stellen

voor de ontwikkeling der mogelijkheden, welke hier aanwezig schijnen, en óók meer gebruik te maken van de gunstige ligging van Curaçao als centraal-punt, mag wel als een eisch van den tijd worden aange-merkt. ¹⁾

Bankzaken op Curaçao.

In de beschouwingen, welke den laatsten tijd van verschillende zijden gegeven zijn met betrekking tot het Curaçaosche bankwezen, is één punt duidelijk in het licht gesteld en wel dat de Kolonie zelf heel weinig ruimte biedt voor een crediet-instelling. Er is noch een landbouw, noch een handel, welke aan crediet behoefte hebben en een nieuw opgerichte bank (al dan niet circulatiebank) zou zich voor hare crediet-operaties beperkt zien tot hypotheek-neming en de niet buitengewoon omvangrijke wissel- en incassozaken moeten deelen met de reeds bestaande plaatselijke instellingen. Het ligt dus voor de hand, dat uitgezien zou worden naar een breeder arbeidsveld in den omtrek, maar daardoor zou de onderneming het karakter van bankinstelling min of meer verliezen. Dit mag echter geen reden zijn om van pogingen van het Nederlandsche kapitaal om, met Curaçao als concentratiepunt, de handelsrelaties met de omliggende republieken uit te breiden, niet alle mogelijke succes te verwachten. Overigens mag niet uit het oog worden verloren, dat zowel op het vasteland van Zuid-Amerika als op de Antillen verschillende groote Amerikaanse en Europeesche banken hare filialen hebben en dat deze vestigingen hun reden van bestaan ontleenen aan reeds aanwezig of te verwachten handelsverkeer met eigen land.

(Wordt vervolgd).

W. R. MENKMAN.

DE OORLOG EN DE STIKSTOFVOORZIENING VAN NEDERLAND.

De plant heeft voor haar bestaan noodig een zeker aantal voedingsstoffen. De waschdom en productie aan plantenmassa regelt zich naar die voedingsstof, welke in de kleinste hoeveelheid voorhanden is — de z.g. wet van het minimum. Onder deze stoffen speelt de stikstof een voorname rol. De toename der bevolking, de steeds intensiever wordende cultuur, maken dat er jaarlijks groote hoeveelheden stikstof aan den bodem onttrokken worden, tengevolge waarvan deze de rol van den minimum-factor is gaan vervullen. De voorziening van den bodem met stikstofhoudende verbindingen is daardoor van het allergrootste belang geworden. Tot voor enkele jaren had deze voorziening grootendeels plaats door aanvoer van stikstofhoudende meststoffen uit het buitenland. Naast den stalmest, werd een ruime plaats ingenomen door Chilisalpeter en zwavelzuren ammoniak ²⁾. Chilisalpeter is een natuurproduct, afkomstig van de salpetervelden in Chili, waarvan de voorraad echter niet onuitputtelijk is. Wel vestigde de Chileensche legatie te 's-Gravenhage er verleden jaar de aandacht op, dat voor een spoedige uitputting van de salpetervelden niet gevreesd behoefde te worden, wijl nieuwe opmetingen en onderzoekingen gedurende de jaren 1908 t/m. 1911 aangetoond hebben, dat nog 200 millioen ton salpeter aanwezig is en dat er bovendien nog onontgonnen velden liggen, waarvan de aanwezige hoeveelheid salpeter door experts geschat wordt op ongeveer 5 maal het hierboven genoemde cijfer, toch zal binnen afzienbaren tijd het oogenblik komen, dat de velden uitgeput zijn.

Zwavelzure ammoniak is het bijproduct van de

¹⁾ [Er moege in dit verband worden aangeteekend, dat dezer dagen de dagbladen melden, dat blijkens een door den minister van koloniën ontvangen telegram de werkzaamheden voor de verbetering van de monding der haven van Willemstad ten einde gebracht werden en aldus een doorgaande vaargeul verkregen is van 80 M. breedte bij 10 1/2 M. diepte, het Panamapeil dus. — Red.]

²⁾ Voor den oorlog werd hier te lande verbruikt ongeveer 100.000 ton Chilisalpeter en 40.000 ton zwavelzure ammoniak.

cokes- en gasfabrieken en wordt slechts in een beperkte hoeveelheid in ons land aangemaakt, althans in een hoeveelheid, bij lange na niet voldoende om in de behoefte te voorzien.

Nu tengevolge van den oorlog aanvoer uit het buitenland zoo goed als onmogelijk is geworden, en juist de voedselvoorziening van mensch en dier thans een zoo hoog mogelijk productiviteit van den grond vordert, ligt het voor de hand, dat omgezien wordt naar middelen om de wanverhouding, welke ontstaan is tusschen de snelheid waarmede de stikstof door den mensch aan den bodem wordt onttrokken en die waarmede deze in een voor de planten opneembaren vorm werd gebracht, op te heffen, m.a.w., het is een gebiedende eisch er voor te zorgen, dat aan den Nederlandschen bodem stikstofhoudende meststoffen worden toegevoegd zal de oogst, inplaats van grooter te worden, niet met reuzenschreden achteruitgaan.

In de atmosfeer heeft men een onuitputtelijke bron van stikstof, daar deze voor 1/2 uit dit element bestaat. Evenwel is de stikstof als zoodanig niet opneembaar voor de plant; daartoe moet zij eerst in een bepaalden bindingsvorm worden gebracht. In het onderstaande mogen eenige wijzen aangegeven worden, waarop de stikstof uit de lucht gebonden kan worden, ten einde haar rol als plantenvoedsel te kunnen vervullen.

In 1787 werd door Cavendish in Engeland geconstateerd, dat bij het overspringen van electriche vonken in de lucht een deel van de stikstof uit de lucht zich met zuurstof verbond. Toch duurde het meer dan een eeuw voor dit verschijnsel een practische toepassing vond en volgens het systeem *Bradley* en *Lovejoy* in 1902 aan den Niagara-waterval een fabriek gebouwd werd ter bereiding van salpeterzuur.

In 1903 waren het de twee Noren *Birkeland* en *Eyde*, die door middel van de electriche boogvlam in doosvormige ovens kalksalpeter, d.i. basisch-calciumnitraat maakten. De zeer hoge temperatuur, 3000° C., waarbij dit procédé zich voltrekt, maken het echter alleen uitvoerbaar daar waar men over een goedkope energiebron beschikt, zooals in Zweden en Noorwegen waar gebruik gemaakt wordt van de kracht der zich in die landen bevindende watervallen. Niet onwaarschijnlijk zal binnen een paar jaren de productie van kalksalpeter aldaar opgevoerd zijn tot 300.000 ton, d.i. ongeveer driemaal zooveel als Nederland aan Chilisalpeter verbruikt.

Belangrijk zijn de beschouwingen van den Amerikaanschen Dr. *Parsons*, hoofdscheikundige van het „Bureau of Mines”. Aan zijn belangrijke rapporten, uitgebracht na zijn reizen in Amerika, Zweden, Noorwegen, Engeland, Frankrijk en Italië, zij hier alleen ontleend, hetgeen daarin voorkomt over het z.g. *Cyanide-procédé* een reeds lang bekende werkwijze, hierin bestaande, dat soda met cokes of koolstof en fijnverdeeld ijzer als katalysator tot rood gloeihitte wordt gebracht en stikstof door de massa wordt geleid. Daarbij ontstaat natriumcyanide, hetwelk gemakkelijk in ammoniak, respectievelijk in zwavelzuren ammoniak, of, bij gebrek aan zwavelzuur, in ureum om te zetten is.

Gedurende den oorlog is men in Amerika er in geslaagd op kleine schaal natriumcyanide te bereiden. Voor de proeven werd door de Amerikaansche regering \$ 200.000 toegestaan en het resultaat voor toepassing in het groot schijnt, volgens mededeelingen van den voorzitter der „Nitrogen Products Co.”, *Edward E. Arnold*, gunstig te zijn; bijzonderheden zijn tot heden echter niet bekend geworden.

Een andere bereidingswijze van ammoniak uit de stikstof van den dampkring is die volgens het *procédé Serpek*, waarbij uit aluminium-oxyd en kool, aluminiumnitride wordt gemaakt, hetwelk met oververhitte stoom ontleed wordt en ammoniak levert.

Met de bereiding van aluminiumnitride houden zich thans o.m. bezig de „Badische Anilin und Sodafabrik” en de „Société d'aluminium française”, wordt er

volgens het systeem Serpek in Noorwegen te Arendal zwavelzure ammoniak gemaakt, is er te Whatney in Nieuw-Carolina een fabriek in werking ter bereiding van aluminiumnitride en werd er in Britsch-Indië een maatschappij gevormd met een kapitaal van 25 miljoen francs.

Na uitvoerige onderzoekingen gelukte het Haber en zijn medewerkers, waaronder te noemen Van Oordt en Le Rossignol, ammoniak uit zijn elementen op te bouwen.

Dit *procédé Haber* komt in het kort hierop neer, dat stikstof en waterstof, met medewerking van een geschikten katalysator, bij 200 atmosferen druk en een temperatuur van 750° op elkaar inwerken. De moeilijkheid van het construeeren van toestellen, welke bij zulk een hoogen druk geen gassen doorlaten is door de ingenieurs Bosch en Mittasch van de „Badische Anilin und Sodafabrik” glansrijk overwonnen, met het resultaat, dat deze fabriek voor den oorlog ingericht was voor een productie van 40.000 ton zwavelzure ammoniak, welke hoeveelheid in 1914 tot 130.000 ton en na den slag aan de Marne, met ondersteuning van de Deutsche regeering, opgevoerd werd tot 300.000 ton.

Zij ten slotte gewezen op de kalkstikstof, waarop vooral in de laatste maanden in het bijzonder in ons land de aandacht gevestigd is geworden. Kalkstikstof d.i. calciumcyanamide, wordt volgens het *procédé Frank-Caro* bereid uit calciumcarbide, door deze te verhitten tot ongeveer 1100° in een stroom stikstof. Deze hooge temperatuur maakt het noodig, dat men ook hier de beschikking moet hebben over een krachtige energiebron.

Behalve in Duitschland, waar o.m. te Grosskayna, bij Trostberg en te Knapsack, kalkstikstof gemaakt wordt, zij hier nog gewezen op de „Norsk Hydro-Elektrisk kvaelstof-aktieselskab”, werkende met een kapitaal van 58 miljoen kronen en op de in 1917 tot stand gekomen fabriek te Bjölve-fos.

In het algemeen kan gezegd worden, dat reeds vóór den oorlog in het buitenland in een 14-tal fabrieken kalkstikstof aangemaakt werd.

Kalkstikstof heeft echter het groote bezwaar, dat bij het bewaren door opname van water uit de lucht het gehalte aan de waardevolle stikstofverbinding achteruit gaat en zelfs zeer belangrijk kan verminderen, wat Th. Pfeiffer en W. Simmermacher na hun proefneming tot de conclusie deden komen, dat het produkt, waarin kalkstikstof bij vochtname omgezet wordt, minstens te beschouwen is als ballast voor de planten.

In het bovenstaande is getracht een kort overzicht te geven van wat in het buitenland reeds gedaan is ter „voorziening in den stikstofnood”, een overzicht hetwelk geenszins aanspraak mag maken volledig te heeten. Ook lag het niet-op onzen weg hier ter plaatse aan een bepaald *procédé* de voorkeur te geven. Hoofddoel was ook buiten landbouwkringen voor dit thans zeer gewichtige vraagstuk eenige aandacht te vragen.

De overtuiging, dat tengevolge van de gewijzigde omstandigheden elk land zooveel mogelijk moet trachten te voorzien in eigen behoefte, heeft er toe geleid, dat in de oorlogvoerende landen, vaak met zeer belangrijken steun der betreffende regeeringen installaties zijn tot stand gekomen voor de bereiding van stikstofverbindingen.

Ook voor Nederland is het thans een gebiedende eisch niet achter te blijven en, zij het ook met wellicht groote financiële offers, zoo spoedig mogelijk maatregelen te treffen om ons land, met betrekking tot de stikstofvoorziening, grootendeels onafhankelijk te maken van het buitenland.

Dr. D. KNUITEL.

Maastriicht, April 1918.

ECONOMISCHE VOORLICHTING IN ZWITSERLAND.

„Nu de internationale relatien meer en meer direct schijnen te zullen worden beheerscht niet door de militaire verhoudingen alleen, doch vooral door de

economische,” zeide in de maand September van het vorige jaar een „Handelsblad”-artikel, ditzelfde onderwerp betreffende, „krijgen onze diplomaten allerlei ingewikkelde zaken te behandelen en (zal het goed zijn), *voor te bereiden*, waar zij niet mede vertrouwd zijn. Talleyrand drukte zich eens uit: „Quand on a été un diplomate habile, combien faut-il encore y ajouter pour être un bon consul!” Maar ten slotte komt, hoe men zich ook uitdrukke, het toch hierop neer, dat een goed consul, een goed handelsverzorger, iets zeer aparts is, en... al te *zeldzaam*.

Desniettegenstaande zijn al onze Zwitsersche zakenlieden het heden ten dage hierover eens, dat na afloop der huidige vijandelijkheden onze Zwitsersche export-handel zonder de beste, de allerbeste verzorging zich niet zal kunnen handhaven in den alsdan intensief te strijden economischen strijd. Sommigen zagen dit reeds in vóór den oorlog. Zoo weinig echter lieten zij zich gelden, dat in 1913 onze Bondsraad nog meende te kunnen volstaan met in zijn handelsverslag te verklaren: „eine Vervollständigung der bestehenden Einrichtung in ihrer äussern Form wäre nur dann zu empfehlen, wenn dieselbe aus privater Initiative angeregt würde.”

Welnu, die „Anregung” is er thans, „and with a vengeance”! Schier geen dagblad of vaktijdschrift kan men sinds jaar en dag meer openslaan, zoo in Duitsch als in Romaansch en Latijnsch Zwitserland, zonder dat men er ziet hameren op hetzelfde aanbeeld: *Nu!* „Heute heisst es mehr denn je — *handeln* und nicht bloss beraten,” roept de „Schweizer Exporteur” uit. „L’essentiel est d’aboutir rapidement à une solution... Demain, il sera déjà trop tard,” schrijft de „Revue Suisse d’Exportation”. En de „Journal de Genève” laat niet af er op te wijzen, dat thans, nu alle exporthandel in Europa rust, het psychologische moment gekomen is om toe te tasten. Sjanghaj, Alexandrië, Brazilië, Argentinië en de geheele Westkust van Zuid-Amerika zijn *débouchés* voor het nemen. Doch, waarschuwt het blad, ook de andere export-landen bereiden zich voor op expansie, en niet het minst de huidige belligerenten, zoodat Zwitserland in economischen zin zich wapenen moet voor een handelsstrijd onder geheel nieuwe omstandigheden. *Nu* is het daarvoor nog tijd. Dit is slechts een willekeurige greep uit een bijna onbeperkt aantal voorbeelden.

Nu is er echter onder de menigte der zakenlieden, die hier te lande de dringende noodzakelijkheid van handelsverzorging terdege inzien, eene zekere categorie, welke daarbij niet weten wil van eenigerlei staatsbemoeiing, waarin zij niet het minste vertrouwen stelt, doch alles zich verlaat op het particuliere of corporatieve initiatief. Vóór den oorlog waren het immers ook niet de staten, die de economische verhoudingen geschapen hebben, zeggen zij. Deze zijn ontstaan tengevolge van het vrije spel der vrije krachten. Precies zoo, meenen zij, zal het ook blijven na den oorlog. Niet de staat heeft immers de afzetgebieden gevormd of verruimd, niet de staat heeft immers de vraag vermeerderd naar nijverheidsvoortbrengselen van de eene of andere soort. Dit deed het maatschappelijk initiatief met zijne reclame, zijne vertegenwoordigers, zijne agenten en vooral zijne handelsreizigers. Zij gaan zelfs zoover te beweren, dat vermeerdering van afzet direct evenredig is aan het getal der uitgezonden handelsreizigers.

Om dit aan te toonen wijzen zij op de Zwitsersche markt zelve. In het jaar 1901 werd deze bezocht door 5785 buitenlandsche handelsreizigers. Hiervan waren er 3973 Duitschers en 1182 Franschen, terwijl de andere volken veel kleinere getalen zonden. Aan monsters brachten de Duitschers 220 ton mede. De Engelschen bijv. brachten slechts 110 ton mede, precies de helft en de anderen nog minder. De Duitschers bereisden bovendien Zwitserland drie- of viermaal ’s jaars. Vóór men het wist, waren zij er alweer en op het eerste verlangen kwamen ze bovendien nog speciaal over. En let nu op de resultaten, welke blijken uit de volgende

statistiek van den invoer in Zwitserland, uitgedrukt in millioenen francs, van afgewerkt fabricaat gedurende een drietal jaren door de vier voornaamste leveranciers:

	Duitschland	Frankrijk	Engeland	Ver.Stat.
	%	%	%	%
1892..	137,5 50,6	66,9 24,7	33,3 12,3	2,8 1,6
1900..	193,2 53,5	62,9 17,4	45,4 12,6	11,2 3,1
1912..	363 55,6	98 15	74,5 11,4	18,7 2,8

Hieruit blijkt dus, dat de Duitse exporthandel de eenige is, die in 20 jaar tijds in Zwitserland relatief vooruit is gegaan (5 pCt.), terwijl die van Frankrijk zelfs 9 pCt. afviel. Directe bewerking van alle afzetgebieden, is derhalve het parool dezer categorie van zakenlieden.

Nu is het merkwaardig, dat zij zich in dezen juist beroepen op Duitschland's ontplooiende economische kracht, daar het immers tegenwoordig toch wel overbekend geacht mag worden, dat het juist Duitschland is geweest, hetwelk de methode van overheidssteun aan den handel het meest systematisch heeft doorgevoerd. En aangezien het nu juist de tengevolge dezer Duitse politiek verkregen resultaten zijn, die Duitschland's mededingers genoopt hebben het Duitse voorbeeld na den oorlog na te bootsen, is het niet te verwonderen, dat in de Zwitsersche zakenwereld niet de zoeven genoemde categorie den boventoon voert, doch de meerderheid der meer modern gezinde elementen, die ook Zwitserland als exportland, beter gezegd als export-staat, met zijn tijd mee wil doen leven. Wel erkent ook deze laatste categorie ten volle, wat van de andere zijde wordt in het midden gebracht betreffende de imperatieve noodzakelijkheid der „directe bewerking van alle afzetgebieden”, wel ziet zij in, dat dit het beginsel van allen exporthandel is en moet blijven, doch zij begrijpt anderzijds even goed, dat in het vervolg de staat zekere functiën ten opzichte van den handel te verrichten zal hebben, die alleen hij in voldoende mate verrichten kan.

Tot deze functiën nu behoort in de eerste en voornaamste plaats de handelsvoorlichting door regeeringslichamen als het „Office du commerce extérieur” te Parijs, hetwelk niet in onmiddellijken zin den exporthandel drijft, doch zijne bevordering mogelijk wenscht te maken door het bestudeeren der buitenlandsche markten en het verzamelen van gegevens.

Meer nog komt overigens met de in Zwitsersche handelskringen gekoesterde verlangens overeen het in Engeland gecreëerde departement voor Handelsinlichtingen ¹⁾, niet zoozeer omdat dit economisch instituut een volslagen departement is, onder een minister staande, als wel wegens twee andere karakteristieken, welke het vertoont. Op aandringen der „Dominions' Royal Commission” toch zal dit departement zich niet bepalen tot het bestudeeren der *buitenlandsche* economische verhoudingen, doch eveneens aan de *binnenlandsche* zijne aandacht wijden, daar slechts in verband met deze laatste de belangrijkheid der eerste vastgesteld kan worden. En in de tweede plaats zal dit Engelsche departement zich beijveren samen te werken met andere dergelijke instellingen, *niet* van de Engelsche regeering uitgaande, gelijk bijvoorbeeld de zelfstandige bureaux voor handelsinlichtingen indertijd van koloniale zijde gesticht.

Dit nu wenscht men ook hier te lande, dat namelijk het regeeringslichaam zich niet in ijle bureaucratische hoogheid af zal zonderen om zich uitsluitend bezig te houden met het „steriliseeren” van het geogste feitenmateriaal, doch dat integendeel het zich beijveren zal belangstellenden en belanghebbenden zoo vruchtdragend mogelijk deelgenoot te maken van dit feitenmateriaal. Tot deze belangstellenden en belanghebbenden behooren in de eerste plaats de particuliere exportbureaux, die eene niet geringe mate van praktische ervaring opgedaan hebben en bedrevenheid getoond hebben in het bevorderen van nijverheidsafzet en handel, en in de tweede plaats de pers

in den meest uitgebreiden zin, zoowel de vakbladen als de gewone dagbladen. Bij de verbreiding der van regeeringswege gewonnen inlichtingen kan de pers een nuttig werk verrichten, terwijl beide, zij en de particuliere exportbureaux, niet zelden in staat zullen zijn de officieele inlichtingen van waardevol commentaar te voorzien. Naar het verlangen der Zwitsersche zakenwereld zal het bedoelde regeeringslichaam dus voornamelijk eene bemiddelende rol te vervullen hebben.

Tot welke zeer gunstige resultaten men overigens komen kan, indien men, wars van allen bureaucratismen omhaal, zich slechts nauw aan wil sluiten bij het reële bedrijf der zakenwereld, blijkt reeds thans uit het voortreffelijke Zwitsersche „Export-Adresboek”, uitgegeven door het van regeeringswege onderhouden „Nachweisbureau für Bezug und Absatz von Waren” te Zurich. Dit export-adresboek is een der meest praktische voorlichtingsmiddelen voor den handel, samengesteld door zakenlieden, voor zakenlieden, en dat alleen door zijne volkomen objectiviteit zijn officieel karakter verraadt, terwijl het ook door hiermede gepaard gaande algeheele afwezigheid van advertenties slechts aan handigheid wint.

Dit nu is juist de richting, welke men met heel de handelsorganisatie uit wil. Men wenscht de voordeelen te genieten der objectiviteit en impartialiteit van staatszorg, zonder te moeten lijden door de nadeelen van haren bureaucratischen omslag. Men ziet overigens zeer wel in, dat, indien een dergelijke staatsinformatiedienst iets zal kunnen beteekenen, eene grondige hervorming zoowel van het gewone consulaatwezen als van de economische vertegenwoordiging in het algemeen, eene dringende noodzakelijkheid is. Verleden jaar in September kwam deze overtuiging reeds tot uiting in de Zwitsersche volksvertegenwoordiging door de motie Bühler-Meyer-Micheli, waarbij werd aangedrongen op uitbreiding der diplomatieke en economische vertegenwoordiging van Zwitserland in het buitenland. Sedert heeft onze regeering, de Bondsraad, zich ten naartigste bemoeid met het gevolg geven aan deze economische wenschen, en binnen niet al te langen tijd kan een wetsontwerp in dezen zin worden tegemoet gezien.

De officieele handelsstatistiek voor 1917 vermeldt in het buitenland 127 Zwitsersche consulaire ressorten. In een tiende gedeelte hiervan worden de economische belangen van Zwitserland behartigd door diplomaten, d.w.z. door de Zwitsersche gezantschappen zelf, 3 moeten zich tevreden stellen met consulaire secretarissen, 12 met vice-consuls. Slechts 10 ressorten hebben een consul-generaal, 91 (eere-)consuls.

In de eerste plaats nu keert zich de moderne strooming tegen de thans nog in zwang zijnde handelsvoorlichting door diplomaten, waarvan men niets dan ellende heeft ondervonden. Niet het minst gaat hierbij de aandrang uit van de zoozeer actieve Zwitsersche kolonies in het buitenland. Die te Buenos Ayres bijvoorbeeld formuleerde eenige maanden geleden in haar orgaan, den „Courrier suisse du Rio de la Plata” een drietal postulaten: volledige scheiding van den diplomatieken en den consulaire dienst, vervanging van alle eere-consuls door bezoldigde beroepsconsuls, aanstelling van handelsattachés bij alle belangrijke gezantschappen, o.a. bij die te Parijs, Londen, Berlijn, Rome, Washington en Buenos Ayres. In de tweede plaats wenscht men, gelijk uit het voorgaande blijkt, het eere-consulaat opgeheven. Natuurlijk is over het algemeen een eere-consul beter dan helemaal géén consul, doch aan den anderen kant doet, daar deze eere-consuls veelal geene Zwitsers zijn, het geval zich te dikwijls voor, dat de titularissen tengevolge hunner tweeslachtige positie in ernstige gewetensconflicten geraken, conflicten, die niet steeds ten gunste van Zwitserland en zijn handel hunne oplossing vinden. De ervaring, hier te lande onlangs opgedaan met de handelsvertegenwoordiging in Roe-

¹⁾ [Zie No. 111].

menie ligt nog al te versch in het geheugen, evenals ook het voorval te Barcelona, waar Zwitsersche handelswaar gesequestreerd werd, omdat de Zwitsersche consul persoonlijke verplichtingen had tegenover de Fransche autoriteiten.

Aan deze beroepsconsulaten wenscht men voorts zooveel mogelijk Kamers van Koophandel te verbinden, welke lichamen dan natuurlijk, willen zij waarlijk goed werk doen, van staatswege terdege moeten worden gesubsidieerd. Zulke Kamers van Koophandel staan op het punt van gesticht te worden in Londen, Parijs en Buenos Ayres. De Zwitsersche kolonie te Parijs is zelfs zoover gegaan het stichten van een dergelijk lichaam als antithese te stellen tegenover het benoemen van een handelsattaché. Men vreesde, dat zelfs een dergelijk ambtenaar niet in staat zoude zijn het groote arbeidsveld in voldoende mate te overzien en de veelheid der ingewikkelde vraagstukken te ontwarren. Hiertoe achtte men slechts een uit zakenmensen samengesteld lichaam als eene Kamer van Koophandel competent.

Toch is deze te Parijs geformuleerde tegenstelling niet geheel juist, aangezien het in dezen geenszins een „entweder-oder” geldt, doch veeleer eene wederzijdsche aanvulling. De Kamer van Koophandel moet dienen om de Zwitsersche export- (en import!)-firma's in relatie te brengen met het buitenlandsche publiek. Als officieus lichaam blijft haar daarbij eene groote vrijheid van beweging ter beschikking. De handelsattaché daarentegen is in zaken van economie het officieele orgaan tusschen de Zwitsersche regeering en die van andere staten. Hij moet dienen om den handel ook in hoogste instantie geheel los te maken van de eigenlijke diplomatie der oude school. Zoo zal het dan ook zijn te Londen en te Parijs, waar de op te richten Zwitsersche Kamer van Koophandel den Zwitserschen handelsattaché reeds eenigen tijd in functie zal vinden. En dit voorbeeld staat elders gevolgd te worden.

Daartoe moet evenwel de handelsattaché boven alles een ervaren zakenman zijn van algemeene economische ontwikkeling en bovendien in zekere theoretische mate specialiteit. Hij moet doorkneet zijn in alle vraagstukken van export en behoort belanghebbers te kunnen inlichten over tarieven van vervoer, over verzekeringen, over de gebruiken bij betaling, over de voordeelen vreemden exporteurs geboden door spoorwegmaatschappijen of reeders, alsook door middel van regeeringssubsidie, of douanerechten. En *last not least* moet de handelsattaché het groote factotum zijn bij het wijzigen van bestaande internationale handelsverdragen, of het sluiten van nieuwe, gelijk juist thans te geschieden staat.

De moeilijkheid is echter, hoe in voldoende getale deze geschikte personen beschikbaar te krijgen: zowel degelijke handelsattaché's als degelijke beroepsconsuls. Het gaat er mede als met de Amerikaansche vloot. Het doode materiaal, de scheepjes zich te... „verwerven” is (blijkbaar!) vrij eenvoudig. Doch wanneer het aankomt op degelijke bemanning, krijgt het geval een geheel ander aspect, gelijk onze uit New York overgekomen zeelieden ons hebben duidelijk gemaakt. Men zoude om te beginnen bij het aanstellen van bezoldigde beroepsconsuls tot op zekere hoogte eene keuze kunnen doen uit de huidige eere-consuls en dit schijnt ten deele ook in de bedoeling der Zwitsersche regeering te liggen. In dat geval zoude men op gelijke wijze kunnen handelen ten opzichte der handelsattaché's, d.w.z. kunnen beginnen met het aanstellen van honoraire attaché's, waaruit dan later de eigenlijke functionarissen gekozen konden worden.

Voor het bezoldigde beroeps-consulaat overweegt men bovendien de navolging van het Belgische voorbeeld. Wanneer men eenigszins gereisd heeft en zijne oogen gebruikt heeft, waar ze voor dienen, zal men zich herinneren ergens in eene Spaansche stad, of in eene Marokkaansche kustplaats, of ook in ons eigen Insulinde boven of naast eene eenvoudige woningdeur

dat bordje gezien te hebben, waarop met simpele letters te lezen stond: „Boursier du Gouvernement Belge”. Aldus heeft het kleine België zich weten te pousseeren op de eenvoudigste, goedkoopste, meest democratische wijze, die men zich denken kan. Een „Boursier du Gouvernement Belge” is in de eerste plaats Belgisch burger, en voorts een jong, intelligent, ondernemend koopman, van de beste getuigschriften voorzien en van zins zich te vestigen als handelsvertegenwoordiger in eene streek, waar voor België's exporthandel débouché's te veroveren zijn. De Belgische regeering betaalt (of betaalde!) hem een salaris uit een voor dit doel gevormd fonds en brengt hem vóór zijne uitreis reeds in relatie met den Belgischen exporthandel en -nijverheid. Hierdoor is voorschands zijn bestaan verzekerd en kan hij bij de betrokken exportfirma's zich op de hoogte stellen van de verhandelbare producten. Deze boursier, dusgenaamd, omdat hij uit eene staatsbeurs ondersteuning geniet, mag slechts Belgische firma's vertegenwoordigen en om de zes maanden moet hij aan zijne regeering verslag uitbrengen over de ontwikkeling van den Belgischen handel in zijn ressort. Na enkele jaren, vier of vijf, vervalt dan de staatsbeurs en komt de koopman op eigen wieken te drijven, doch het moet al heel ongelukkig zijn geloopt, indien hij zich binnen dit tijdsverloop niet een mooi vast inkomen heeft weten te verzekeren, terwijl terzelfder tijd zonder al te hooge kosten de economische relatien van zijn vaderland werden uitgebreid.

Voor Zwitserland zoude deze methode het groote voordeel hebben, dat men zich zodoende voorzien kon van een voldoende aantal eere-consuls van Zwitsersche nationaliteit en uitsluitend arbeidend voor hun eigen land, terwijl uit deze consuls dan van zelf later de beroepsconsuls gekozen zouden kunnen worden. Daartegenover staat echter, dat deze Belgische methode, hoe practisch ook, theoretisch niet voldoende is, en in ieder geval niet deugen kan voor de vorming van handelsattaché's.

Om in deze leemte te voorzien heeft dit jaar de Universiteit hier te Lausanne een driejarigen cursus gesticht voor „sciences consulaires” en dezen verbonden zoowel aan de universitaire „école des sciences sociales et politiques” als aan die der „haute études commerciales”, terwijl, om de menschen gelukkig te maken en het ontzag der schare te vergrooten, de leerlingen na volbrachte studie officieel gewaarmerkt worden met licentiaat of doctoraat. Hoewel van meening, dat de ideale consul of handelsattaché zich de drie reeds tevoren bestaande licentiaten zoude moeten verwerven van „droit”, „sciences commerciales” en „sciences politiques”, heeft men begrepen, dat hiermede over het algemeen te veel tijd verloren zoude gaan, om welke reden men als het ware uit de drie voornoemde een gemengd extract heeft samengesteld, dat, indien men af moet gaan op het getal der gegadigden, wel in den smaak schijnt te vallen. Intusschen zal het zelfs volgens dit verkort procédé nog eenige jaren moeten duren, alvorens de verlangde consulaire en attachéposten alle bezet kunnen worden, terwijl het ook nog te bezien staat in hoeverre de Zwitsersche regeering tegemoet zal meenen te kunnen komen aan al de desideratie van den Zwitserschen handel.

Lausanne.

I. I. BRANTS.

PAPIERWEEFSELS.

Van deskundige zijde schrijft men ons:

Tot de industrieën, die op het vasteland door gebrek aan overzeeschen aanvoer in een noodtoestand geraken, rekent zich sedert vele maanden ook onze Nederlandsche textielindustrie ¹⁾. Indien niet spoedig door nieuwen aanvoer van vezelstoffen verandering in den toestand komt, zal het grootste deel onzer fabrieken tot stilstand gedoemd zijn, voor zoover dit reeds

¹⁾ [Men zie het artikel „De Twentsche Katoen-Industrie in 1917” in no. 115].

thans niet het geval is en het leger arbeiders, dat in deze industrie zijn bestaan vindt, zal werkloos worden. Lang zal het dan niet duren of er zal een nijpend gebrek ontstaan aan de voortbrengselen dezer nijverheid, welke voor ons dagelijksch leven onontbeerlijk zijn.

In de Centrale Rijken kent men dezen noodtoestand reeds sedert enkele jaren en daar heeft men zijn toevlucht genomen tot papier als surrogaat voor wol, hennep, vlas, katoen, jute, cocos en andere vezelstoffen en is het papierweefsel en vlechtwerk tot eene zoodanige volmaaktheid gebracht, dat hieruit zeer bruikbare artikelen zijn vervaardigd. Door impregneeren en machinale bewerking heeft men een soepel product weten te vervaardigen, dat geveerd, gebleekt en gewasschen kan worden, zonder dat de sterkte van het doek er onder lijdt. Door een volmaakt verfprocédé is het gelukt papierweefsel in lichte kleuren te verven. Door impregneeren heeft men stoffen uit papier geweven en waterdicht gemaakt, zoodat zij ook geschikt zijn voor marquises en dekzeilen.

Een niet te onderschatten voordeel van papieren stoffen is, dat de weefsels aan de oppervlakte geen uitstekende vezels vertoonen, doch glad zijn, zoodat er zich weinig stof op hecht, waardoor reiniging gemakkelijk en minder dikwijls behoeft plaats te vinden.

Het grootste struikelblok voor eene snelle invoering van dit nieuwe artikel zal wel zijn het vooroordeel van het publiek, dat, onbekend met de toepassingen en mogelijkheden van de producten dezer nijverheid, een onverdiend vooroordeel heeft tegen papierweefsels, zeker onverdiend nu, dank zij de jarenlange gedwongen toepassing het meerendeel der oude fouten van dit product is voorkomen.

Nu is zeker het product voor verscheiden doeleinden zoo niet ongeschikt, dan toch minder geschikt, zooals bijv. voor lijfgoederen, doch waar een gebrek aan de gewone weefsels voor de deur staat, konden de grondstoffen hiervoor thans gespaard worden, door eene onmiddellijke toepassing van papier voor stoffen, waartoe het bij uitstek geschikt is, zooals voor loopers, matten, veters, zussenhermen, koedekken, gordijnen, schoenvoering, tusschenlinnen en pettenvoering, pantoffels, bretelband, wandbespanning, boekomslagen, touw, koord en eindelijk ook voor rokken, vesten en blouses.

Wel verre van, ook wanneer weder eens normale tijden zullen zijn ingetreden, eene zoo uitgebreide toepassing van de papiergarenindustrie te verwachten als thans mogelijk is, meenen wij toch, dat voor vele artikelen blijvend papiergaren zal worden toegepast, daar prijs of hoedanigheden van de grondstof hiertoe meewerken.

Komen de papierprijzen weder op een normaal niveau, dan zal het papiergaren blijken zeer wel te kunnen concurreeren met garens uit vezelstoffen vervaardigd en zijne toepassing vinden allereerst voor goedkoope halfpapierfabrikaten, als gordijnen en vloerkleeden, waar een wollen ketting of inslag den papieren draad dekt; de gordijnen zullen goedkooper zijn dan het vroegere fabrikaat, uit geheel wol vervaardigd, terwijl met een goed gesponnen en geïmpregneerden papierdraad de sterkte er door zal winnen. Op dit gebied is eene menigte andere toepassingen te vinden in de lint- en passement-industrie en in de fabricatie van vele andere artikelen, welke ieder textielabrikant in zijne branche zal vinden, zoo hij zijn voordeel hiertoe zal inzien.

Het geheel papieren weefsel zal worden toegepast voor wandbespanningen, stoelbekleding in plaats van leerdoek, loopers en matten. Vooral in deze laatste artikelen levert de papierdraad zeer mooie effecten, daar de draad volmaakt rond en glad is, waardoor patronen en kleuren fijner en helderder uitkomen en ook blijven. De practijk in het buitenland heeft uitgewezen, dat uit papier vervaardigde loopers in deugdelijkheid niet behoeven onder te doen voor de soorten, waartoe zij als surrogaat dienst bewijzen. En verder

kan nog toepassing gevonden worden voor zakken, inlage voor linoleum of dakleerbedekkingen.

Resumeerend mogen wij zeggen, dat het papieren garen in dezen tijd van schaarschte aan materialen ons als een afdoend surrogaat kan dienen, terwijl deze gedwongen proefneming fabrikanten en publiek er van zal overtuigen, dat voor bovenstaande en waarschijnlijk nog meerdere doeleinden het papier een voordeelige en geschikte grondstof is.

AANTEKENINGEN.

Economische voorlichting in Duitschland. — Onlangs hadden wij reeds gelegenheid iets mede te deelen aangaande den toestand van de economische voorlichting, ten aanzien van het buitenland in Duitschland. Dat de aangelegenheid wel de aandacht heeft van de Deutsche Regeering, bleek dezer dagen uit een Wolff-telegram, waarin men las, dat een commissie tot reorganisatie van den buitenlandschen dienst benoemd is, welke onder voorzitterschap van den staatssecretaris Kühlmann zich bezig hield met plannen betreffende een fundamentele wijziging van den diplomatieken en consulairen dienst.

Zooals wij reeds opmerkten bestaan er in Duitschland particuliere lichamen, die het verzamelen van gegevens aangaande den economischen toestand van de wereld tot hun taak rekenen. Niet ten onrechte zou men zelfs kunnen beweren, dat er reeds te veel organisaties op dit terrein in Duitschland bestaan en dat er te weinig samenwerking is tusschen de instituten, die dergelijke gegevens verzamelen, indien zelfs onderlinge betrekkingen niet volstrekt afwezig zijn. Men kan noemen de Deutsche Weltwirtschaftliche Gesellschaft te Berlijn, de Centralverein für Handelsgeographie und Förderung Deutscher Interessen im Auslande, evenzeer te Berlijn. Het Hamburgische Kolonial Institut verzamelt materiaal van verwante beteekenis, de Wirtschaftsdienst van dit Instituut publiceert „Kriegswirtschaftliche“ mededeelingen over het buitenland. Terwijl hier te lande reeds bekend werd, dat te Hamburg op aandrang van Dr. A. Stangc. den oprichter van het blad „Der Weltmarkt“, eene organisatie ineen werd gezet, die beoogt de economische expansie van Duitschland voorlichtend bij te staan. Waarschijnlijk bestaan er nog wel meer op dit gebied, waarmede dan alleen genoemd zijn, instellingen — de staatsdienst heeft zich evenals h.t.l. tot dusver bij dit alles niet op den voorgrond geplaatst — van organiseerende belangstellenden, bij wier werkzaamheid het nationale belang drijfveer is. Het lichaam, dat in het bijzonder de aandacht op zich gevestigd heeft door zijne organisatie van grooteren opbouw en door de kwaliteit zijner verrichte werkzaamheden, noemen wij afzonderlijk: het Königliche Institut für Seeverkehr und Weltwirtschaft te Kiel. In het algemeen dragen deze inrichtingen meer speciaal een doceerend karakter en berust de leiding en gemeenlijk ook de uitvoering der werkzaamheden, in handen van wetenschappelijke personen. Men krijgt den indruk, dat het economische werk, dat de voorlichtende lichamen verrichten door de verspreiding en doubleering sterk aan het euvel lijdt zèlf niet economisch te zijn. Wellicht ware er dus in de eerste plaats aandacht aan te wijden kaf en koren te scheiden en voor het geheele Deutsche Rijk systematiek in deze bezigheid te brengen. Overbodig zal het voor Duitschland niet zijn zich te oriënteren aangaande de economische verhoudingen in de „Weltwirtschaft“. Niet ten onrechte merkt Prof. Harms, de directeur van het hiervoor genoemde Institut für Seeverkehr und Weltwirtschaft in een geschrift van zijn hand onlangs op, dat Duitschland geen blijk gegeven heeft voor het economische gedeelte van den oorlog even wel doorzicht voorbereid en ingelicht geweest te zijn, als ten aanzien van den militairen strijd gebleken is. Ten deele moet men er zich over verbazen, dat deze toe-

stand mogelijk was, gelet het aanzienlijk aantal personen van Duitschen oorsprong, dat zich in den vreemde had neergezet en daar in handel of industrie zijn werkzaamheden vond. Eene verklaring hiervoor, die de oorlog-ons ook gedeeltelijk gegeven heeft, zou zijn, dat de betrekkingen van de zoogenaamde „Ausland-Deutschen" tot het vaderland niet zeer actief waren en de onderlinge samenwerking van Duitschers in den vreemde optredende, toch niet steeds even collectief georganiseerd was als veelal gemeend is.

Het laat zich dan ook begrijpen, dat men weer ten deze door het stichten eener organisatie diligent heeft willen zijn. In Stuttgart bestaat n.l. sinds Januari 1917 een lichaam, dat wij nog niet genoemd hebben, n.l. het Deutsche Ausland Museum und Institut, opgericht na de ervaring van eenige jaren oorlog. In het jongste nummer der „Jahrbücher für National Oekonomie und Statistik" wordt daaraan in een kort artikel aandacht geschonken. Weliswaar vestigt het aldaar besproken program van werkzaamheid voor het voornoemde lichaam ten deele den indruk, dat de instelling te Stuttgart nog een concurrent méér zal worden op het gebied van economische voorlichting betreffende het buitenland, aan den anderen kant blijkt echter duidelijk dat de oogmerken hier niet zoo zeer zijn zich bezig te houden met de personen in het vaderland, als wel met de Duitschers in den vreemde. Men vindt opgemerkt hoe overal in het vijandelijk gebied — ook bij de neutralen zegt de schrijver — getracht wordt de Duitschers uit te drijven. Gewezen wordt dan op de wenschelijkheid voor de economische ontwikkeling van Duitschland, vooral immers bij de groote noodzakelijkheid na den oorlog de voordeeligste handelsresultaten te bereiken, de eigen elementen buiten de landsgrenzen — en dan wel voornamelijk in de landen, welke afnemers kunnen zijn der massa-exportartikelen, waaraan het meeste verdiend kan worden — in stand te houden. „Kein Deutscher darf künftigt dauernd seiner Heimat verloren gehen", zegt het artikel en later, dat het in den tijd van „Uebergangswirtschaft" er op aan zal komen een sterke terugvloeiing van de nu nog in het buitenland geïnterneerde burgerlijke gevangenen tegen te gaan. „Wir haben sie mit Ihren grossen Auslandkenntnissen zur Wiederaufnahme unserer Auslandsbeziehungen draussen dringend nötig."

Voor wie de uitermate groote beteekenis van de aanwezigheid van nationaal voelende stamverwanten in vreemde landen duidelijk is ¹⁾ behoeft de juistheid der gedachte, die aan deze stichting het leven gaf geen betoog.

Als Museum wil de Stuttgartsche organisatie in den geest van het Imperial Institute te Londen economische tentoonstellingen organiseeren betreffende het productie- en consumptielevens der landen, waarbij Duitsche arbeid en Duitsch kapitaal zich interesseeren. — H. l.

¹⁾ Men richte in dit verband het oog eens op Argentinië en Chili en vrage zich af of het feit, dat deze landen nog niet het voorbeeld hebben willen volgen van de andere Zuid-Amerikaansche collega's, wellicht in zekere mate verklaring kan vinden in den invloed, dien de aldaar in sterken getale gevestigde Ausland-Deutschen op de publieke opinie uitoefenen. Beleidvol diplomatiek optreden was de oorzaak wel zeker niet; regelmatig vlagvertoon — aanzien doet gedenken — werd door de Deutsche marine in deze landen niet verzuimd.

De bevolking van Europa. — Het in elk opzicht geslaagd Annuaire international de Statistique deel II, dat wij in ons vorig nummer mochten aankondigen bevat in het voorwoord een allermerkwaardigst staatje van de bevolking van Europa verdeeld naar de verschillende landen in 1880, '90, 1900 en '10, dat wij ons veroorloven hier over te nemen. De

bevolking van Europa is op 100 gesteld, voor ieder land wordt het % daarvan aangegeven.

	1880	1890	1900	1910
Duitschland	13,54	13,66	14,36	14,52
Pruisen	8,17	8,27	8,79	8,98
Oostenrijk.....	6,63	6,60	6,67	6,38
Hongarije.....	4,71	4,82	4,91	4,67
Belgie	1,65	1,68	1,71	1,66
Boelgarije.....	0,60	0,91	0,95	0,97
Denemarken....	0,59	0,60	0,62	0,62
Spanje	4,98	4,85	4,75	4,46
Frankrijk.....	11,20	10,53	9,80	8,76
Engeland	7,77	8,01	8,28	8,06
Schotland.....	1,12	1,11	1,14	1,06
Ierland.....	1,55	1,30	1,14	0,98
Griekenland....	0,50	0,60	0,62	0,59
Italie.....	8,52	8,42	8,28	7,75
Noorwegen	0,56	0,55	0,57	0,53
Nederland.....	1,20	1,25	1,30	1,31
Portugal	1,36	1,39	1,38	1,33
Roemenie.....	1,39	1,39	1,52	1,62
Rusland.....	25,82	26,53	26,20	29,23
Finland.....	0,62	0,66	0,69	0,70
Servie	0,57	0,60	0,64	0,65
Zweden.....	1,37	1,32	1,31	1,23
Zwitserland....	0,85	0,81	0,85	0,84
Turkije.....	2,23	1,68	1,56	1,37

In het Annuaire leest men, dat waar niet altijd cijfers voor de vermelde jaren beschikbaar waren, soms moest worden geïnterpoleerd, terwijl aldaar nog enkele kleinere landen vermeld zijn, welke wij hier niet overnamen.

Tot ons leedwezen is in het artikel *De regeling van den Uitvoer uit Ned.-Indië* in het vorig nummer op pag. 368, tweede kolom, de vijfde regel van boven uitgevallen. Deze luidt: „oorlog. Wanneer op deze wijze Indië met zijn groote"

BOEKAANKONDIGING.

Karl Hampe: *Belgien und Holland vor dem Weltkriege. Eine Darstellung ihrer politischen, militärischen und wirtschaftlichen Beziehungen und Annäherungsbestrebungen in den letzten Jahrzehnten.* — Gotha, F. A. Perthes, 1918, VI en 96 blz.

Prof. Karl Hampe, hoogleeraar in de geschiedenis aan de Heidelbergsche universiteit, een geleerde van naam, vooral op het gebied der middeleeuwen, heeft zich in de laatste maanden van 1915 in Brussel onledig gehouden met de bestudeering van de aldaar aan het Departement van Buitenlandsche Zaken gevonden verzamelingen van vertrouwelijke berichten door Belgische gezanten aan hunne Regeering uitgebracht. In het bijzonder de „talrijke deelen" van dergelijke berichten afkomstig van de opvolgende Belgische gezanten in Den Haag zijn door hem onderzocht en hebben met een reeks andere bronnen tot grondstof gediend voor het geschrift, welks titel hierboven is afgedrukt. Voltooid in het najaar van 1916 en aanvankelijk slechts in beperkten kring bekend gemaakt is het thans in het openbaar verschenen. Wat oorzaak is van deze vertraging in de publicatie wordt niet medegedeeld. Een opdracht aan Hermann Schumacher, den huidige hoogleeraar aan de Berlijnsche universiteit, schrijver van het bekende en hier te lande niet vergeten werkje over „Antwerpen" ¹⁾ naar aanleiding van diens vijftigsten geboortedag op 6 Maart 1918, dateert thans het geschrift, hetwelk overigens niet het eenige symptoom is eener hernieuwde belangstelling van Duitsche zijde in de politieke en economische vraagstukken, waarvoor de beide kleine staten op het West-Europeesche vastland zich zagen en zien gesteld.

Het geschrift, dat van ernstige en systematische

¹⁾ Een aankondiging van dit geschrift is te vinden op blz. 313 van den jaargang 1918 van dit blad.

bronnenstudie alleszins de sporen draagt, vangt — na een korte historische uiteenzetting nopens den uiteenlopenden ontwikkelingsgang in vroeger eeuwen, de samenvoeging op het Weener congres en den oorlog van 1830 met de daaruit voortgevloeide verkoeling tusschen de beide landen — zijn aaneengeschaald verhaal aan in de jaren van toenemende spanning, die aan den oorlog van 1870 voorafgingen. Toen gelijk later zijn het in de eerste plaats de zich verdichtende wolken aan den politieken hemel van Europa geweest, die, vooral in België, het denkbeeld eener nauwere aaneensluiting op den voorgrond deden komen. Daarbij kwam, dat toenmaals de omstandigheden op handelspolitiek gebied in hooge mate gunstig waren. Gelijk Nederland was België korten tijd geleden tot een veel vrijzinniger handelspolitiek overgegaan, terwijl het verkeer tusschen beide landen sedert 1850 zeer belangrijk was toegenomen. Drager van het denkbeeld eener nauwere aaneensluiting was naast koning Leopold II, die, reeds voor zijn troonsbestijging, in den Belgischen Senaat van zijn geneigdheid in deze richting had blijk gegeven, voornamelijk de minister van Financiën Frère Orban, door wien in 1869 met onzen minister van Financiën Van Bosse besprekingen werden gehouden, die Hampe niet zonder betekenis acht. Een volgend jaar viel evenwel in België het liberale kabinet, waarvan Frère Orban deel uitmaakte, en kwam een katholiek kabinet aan de Regeering, waardoor de plannen eenigszins naar den achtergrond verschoven werden. De besprekingen werden intusschen niet geheel gestaakt, te eer niet, waar van het nieuwe Belgische ministerie de heer Beernaert, dien wij later terugvinden als voorzitter van de Belgische sectie der Nederlandsch-Belgische Commissie van 1907, deel uitmaakte.

De betrekkelijke ontspanning, die aanvankelijk op den Fransch-Duitschen oorlog volgde, deed ook op het toenaderingsvraagstuk haar invloed gelden. Economische vraagstukken kwamen op den voorgrond, vooral toen omstreeks 1880 de groote West-Europeesche landen tot het protectionisme overgingen. Plannen eener tolunie zijn toenmaals, alweder van Belgische zijde, opgedoken, terwijl tegelijk oude wrijffpunten verdwenen. Reeds in 1863 was de Scheldetol afgekocht, in 1879 was de spoorwegverbinding over Roermond, die thans in de laatste dagen weder op den voorgrond is gekomen, voor het verkeer geopend, terwijl in hetzelfde jaar België vergunning verkreeg op eigen kosten het kanaal van Gent naar Terneuzen te verbeteren. Deze economische factoren, waarbij zich aan Belgischen kant in de dagen van oorlogsdreiging in 1887 weder overwegingen van militair-politiek aard kwamen voegen, verloren echter zeer aan kracht, toen België allengs eveneens den protectionistischen weg bleek op te gaan en bij de tariefherziening van 1895 het vrijhandelsbeginsel liet varen. Voor den Nederlandschen uitvoer naar België is dit aanvankelijk een ernstig nadeel geweest. De handelsbalans werd van actief passief en eerst in de 20e eeuw volgde weder een belangrijke toeneming, waardoor België ten slotte zelfs onder de Nederlandsche uitvoerlanden de tweede plaats ging innemen.

Aan den Boerenoorlog meent de schrijver de herleving der aaneensluitingsplannen na 1900 voor een goed deel te moeten toeschrijven. Van Belgische zijde bleef koning Leopold II als vroeger in deze richting geneigd, terwijl het ministerie-Kuyper en met name de tijdelijke voorzitter van den ministerraad volgens Hampe niet alleen op handelspolitiek, doch ook op staatkundig gebied verstrekkende plannen in deze richting scheen te koesteren. De vertrouwelijke berichten van den toenmaligen gezant in Den Haag, Baron Guillaume, vormen hier, gelijk op tal van andere punten in de eerste plaats de bron, waarnaar de schrijver verwijst.

Uitvoerig worden dan de jaren 1905 en volgende behandeld. De systematische campagne der „Petit Bleu”, waaraan de schrijver Franschen invloed waar-

schijnlijk niet vreemd acht, de actie van den heer Eug. Baie, den lateren secretaris der Belgische sectie van de reeds genoemde Nederlandsch-Belgische Commissie, thans een der ijverars in het kamp der Belgische annexionisten ten koste van ons land; van Nederlandschen kant naast eenige wellicht van weinig politiek beleid blijk gevende uitingen en daden van militaire zijde, vóór alles het bekende Gidsartikel van 1906 van de hand van den onlangs overleden Mr. W. H. de Beaufort, een der weinige getuigenissen van Nederlandsche zijde, even competent als onverdacht. Middelerwijl was de gedachte naar voren gekomen en vooral van Belgische zijde sterk gepropageerd, de bestudeering van het vraagstuk in zijn ganschen omvang op te dragen aan een gemengde commissie van vertegenwoordigers van beide landen. Nadat bij de voorbereiding verschillende moeilijkheden overwonnen waren, waardoor de Commissie evenwel ten slotte in verschillend opzicht een ander karakter kreeg dan de voorstellers oorspronkelijk bedoelden, kwam zij in den loop van 1907 tot stand en ving zij haar werkzaamheden aan op 4 November van dat jaar. De verwachtingen waren intusschen, en zulks niet enkel van Nederlandsche zijde, niet al te hoog gespannen. Samengesteld uit 29 leden van weerszijden, was zij uitsluitend studiecommissie en was haar taak beperkt tot de economische vraagstukken, rakende de belangen van beide landen. Een verslag verscheen in 1909, practische resultaten echter bleven uit en de Commissie is sedert 1910 slapende.

Tot dit gering resultaat droeg in hooge mate bij de door den schrijver uitvoerig behandelde quaestie van het fort te Vlissingen. Nog in 1906 noemde de chef van den Belgischen generalen staf in een door den schrijver aangehaald rapport aan den Minister van Oorlog de versterking van den Nederlandschen Scheldemond voor België een zaak van „importance capitale”. Enkele jaren later evenwel, toen op 26 Juli 1910 het Ministerie Heemskerck het wetsontwerp indiende tot verbetering onzer kustverdediging, waaronder de bouw van een fort bij Vlissingen, waren de internationale verhoudingen dermate veranderd, dat en vanuit België en vanuit de huidige Ententelanden tegen het plan werd te velde getrokken op een wijze, die toenmaals zeer de aandacht trok. Niet alleen werd hierin schier een vijandelijke daad gezien, maar bovendien werd met nadruk betoogd, dat zoowel de aard van de Schelde als internationale verkeerweg, als de uit de Belgische neutraliteit voor Nederland voortvloeiende verplichtingen zich tegen het plan verzetten. Wat hiervan zij, het ontwerp werd, gelijk den lezer bekend is, in den zomer van 1913 door de Staten-Generaal aangenomen, waarna dadelijk met den bouw begonnen werd.

Moeilijkheden leverde ook de Maasquaestie. Vooral van Antwerpsche zijde werd tegen de bevaarbaar-making dezer rivier, waarvoor gezamenlijke plannen ontworpen waren, bezwaar gemaakt met het resultaat, dat Nederland ten slotte het plan op eigen gebied alleen ter hand ging nemen.

In dezen stand van zaken kwam de huidige oorlog, die leidde tot de bezetting van het grootste deel van België door de Duitschers, terwijl Nederland tot heden buiten den strijd bleef. Een sterke toeneming der Belgische expansionistische en annexionistische politiek was het misschien niet verwachte gevolg. Deze beweging, waaraan ook in Nederlandsche bladen meer dan eens enkele leden der huidige Belgische regeering niet geheel vreemd werden geacht, stelt het Scheldevraagstuk en daarmee de nationaliteit van Zeeuwsch-Vlaanderen, welke ook reeds in de periode van het Vlissingische fort naar boven kwam, op den voorgrond. Enkel menen nog verder te moeten gaan.

Het laatste hoofdstuk draagt tot opschrift: Grossniederländische Kulturideale. De schrijver ziet deze niet in de eerste plaats op politiek gebied, doch op

dat der taal- en beschavingsgemeenschap en mitsdien beperkt tot het Vlaamsche deel der Belgische bevolking. De schrijver eindigt met de hoop uit te spreken, dat dit moge uitgroeien tot een steeds nauwer verband, waarin ook Nederduitsche elementen een plaats zouden kunnen vinden, zoodat ten slotte „innerhalb eines umfassenderen germanischen Völkerverbandes” de pogingen tot eene Nederlandsch-Vlaamsche toenadering tot werkelijkheid zouden kunnen worden.

Aldus in enkele trekken de hoofdinhoud van het geschrift, waarin een duidelijke tendens niet te miskennen valt. Intusschen moet erkend worden, dat, gelijk bij vergelijking in de eerste plaats met het genoemde Gidsartikel van Mr. W. H. de Beaufort blijkt, de hoofdlijnen zijner historische uiteenzetting en zijn schets van de over het algemeen consequent afwende houding der Nederlandsche regeering tegenover plannen tot nauwere aaneensluiting met de werkelijkheid overeenkomen. Dit neemt evenwel niet weg, dat in het geheele geschrift de onmiskenbare strekking naar voren komt in de eerste plaats het licht te doen vallen op wat België en Nederland scheidt, niet op de groote belangen, die beide kleine staten gemeen hebben, belangen, die, hoe verscheiden ook het lot in dezen oorlog tot dusver is geweest, niettemin door het Nederlandsche volk sterk worden gevoeld. Onder deze omstandigheden is het feit, dat de schrijver heeft kunnen putten uit een alleen voor hem toegankelijke bron, een bron bovendien van ongetwijfeld groote beteekenis, niet zonder bedenking. Dat inderdaad van de Belgische gezantschapsberichten een ruim gebruik is gemaakt, blijkt op iedere bladzijde van het boek. Tal van belangrijke en merkwaardige, zoo niet ernstige, mededeelingen worden mitsdien in het geschrift aangetroffen, mededeelingen, waarvan hierboven een hoogst enkele werd aangestipt en die herhaaldelijk den wensch doen opkomen naast het „hoor” ook het „wederhoor” toe te passen.

Talrijk zijn ook de verdere bronnen, door den schrijver gebruikt. Dikwijls ontkomt men evenwel niet aan den indruk, dat de schrijver in het beoordeelen van het gewicht, dat aan de te zijner kennis gekomen uitingen behoort te worden toegekend, belangrijk is tekortgeschoten. Met name geldt dit van den tegenwoordigen tijd. Dat de schrijver, op grond, o.a. van verschillende in de laatste jaren opgerichte en ten deele weder tenietgegangene periodieken, meent te kunnen spreken (pag. 95) van een „Gruppe tatkräftiger jüngerer Politiker, denen auch der greise Kuyper Anteil entgegenbringt”, welke groep „aus dem bisherigen Stillstand und der Geheimnistuerei in auswärtigen Angelegenheiten herausstrebt und die grossniederländischen Ideale lebendig ergriffen hat” en door wie „für eine fernere Zukunft das Aufgehen der Niederländer in einen grösseren germanischen Staatsverband von föderativer Gestaltung keineswegs von der Hand gewiesen (wird)”, is een bewijs, dat zijn kennis van de huidige stroomingen in het Nederlandsche volk al buitengewoon gering is.

Nog een ander gevoel moet zich, dunkt me, bij lezing van het geschrift, dat, welke bezwaren men er tegen moge hebben, ongetwijfeld de groote verdienste heeft steeds de vraagstukken van buitenlandsche staatkunde, waarvoor Nederland zich zag gesteld, te plaatsen in het kader van het groote internationale gebeuren, aan zeer velen opdringen. Het gevoel: wat hebben wij Nederlanders, behalve wellicht een vermoedelijk uiterst klein getal personen, tot dusver als onwetende kinderen geleefd te midden van de zich steeds verder ontwikkelende internationale verhoudingen. Niet alleen hier te lande wordt de klacht gehoord, dat de bewoner van den kleinen staat hetzij de noodige belangstelling, hetzij de noodige wijfde van blik voor de groote problemen van internationale politiek mist. Ongetwijfeld is er hier te lande echter ook een tekort aan voorlichting. Een geschrift als dit moet het beschamend gevoel

geven, dat wederom een vraagstuk, voor ons land van het allergrootste gewicht, door een vreemdeling moest worden behandeld en dat naast de voor derden niet toegankelijke bronnen, die te zijner beschikking stonden, hij zijn betoog baseert op een reeks gegevens op politiek en economisch gebied, die, hoezeer in beginsel gemeen goed, nergens in Holland tot op heden systematisch zijn of worden samengebracht.

B.

In een Uitvoer heeft in de achter ons liggende week het reeds geruimen tijd aangekondigde *Scheepvaartnummer* in het licht gegeven, een extra-publicatie, waarvan velen met belangstelling zullen kennis nemen.

Het nummer opent met een uitvoerige bijdrage over den wereldscheepbouw, door Mr. F. Vorstman, waarin eenige belangrijke statistieken een plaats gevonden hebben. Aardig is daarbij een specificatie in B. R. T. der koopvaardij schepen in de jaren 1911 tot 1917 hier te lande op 31 Dec. in aanbouw zijnde, welke wij ons veroorloven hier over te nemen.

	Scheep- ners	—1000	1000 2000	2000 4000	4000 6000	6000 8000	8000 10000	+ 10000
1911..	1	11	8	15	4	5	2	—
1912..	2	6	12	14	3	4	4	1
1913..	4	11	11	14	7	3	4	1
1914..	8	25	18	13	6	6	2	1
1915..	6	54	69	37	7	16	2	—
1916..	26	94	67	43	14	11	4	—
1917..	74	141	63	36	13	9	3	1

De bekende vermeerdering in den bouw van kleine schepen — met voortgaande tendens naar kleiner type — komt in deze cijfers duidelijk tot uiting.

Talrijke onderwerpen vinden voorts behandeling. Naast een beschouwing van den heer D. Croll over standaardschepen treft men van verschillende medewerkers bijdragen aangaande onze overzeesche lijnen, het bedrijf in het achter ons liggende jaar, de wereldvloot, de zeeverzekering in 1917, de binnenscheepvaart, de havenarbeiders in den oorlog, enz. aan, terwijl het nummer sluit met een reeks artikelen, die zich meer op technisch terrein bewegen.

Onder de geslaagde kaartjes, die in de uitgave zijn opgenomen, mag gewezen worden op een duidelijke overzichtkaart van alle versperde zeegebieden.

Het nummer opent met de mededeeling, dat de verschijning vertraging ondervonden heeft en de bijdragen ontstaan zijn vóór de beruchte inbeslagneming van een deel onzer scheepsruimte. Gedeeltelijk doet zich deze omstandigheid minder gevoelen, omdat men een verhandeling, waarin in het algemeen de beteekenis, die thans en in de toekomst aan een Nederlandsche koopvaardijvloot voor het economisch leven van ons land moet worden toegekend, noode in het nummer mist.

INGEZONDEN STUKKEN.

HET WETSONTWERP BETREFFENDE EEN NEDERLANDSCH HOOGOVEN-, STAAL- EN WALSBEDRIJF.

Mijnheer de Redacteur,

Met bijzondere belangstelling las ik het stuk van den heer Wellenstein over Hoogovens, etc. in het No. van 24 April. De heer Wellenstein is het niet eens met den ingeslagen weg om tot de oprichting te geraken. U vergunne mij daarom M. d. R. eerst een enkele aantekening op het artikel te maken, dat begint met de stelling, dat van de Tweede Kamer alleen een afkeurende stemming mogelijk lijkt over het bekende wetsontwerp, dat volgens schrijver „hulpverlening” bedoelt waarmede „het Nederlandsche volk en de reeds bestaande industrieën over het algemeen niet zijn gebaat.” De Tweede Kamer nam het ontwerp reeds aan, maar schrijvers argumenten kunnen

voor de Eerste wellicht nog dienst doen. We willen ze nader bezien.

1e. We moeten niet chauvinist zijn. Dit is een goede raad, onafhankelijk zelfs van de goede zaak, die met deze stelling bepleit wordt. Als men met buitenlandsche deskundigen over de ijzer- en staal-industrie praat, zeggen ze dat ook altijd: „vooral niet uit chauvinisme een zaak aanpakken, die niet in Nederland thuishoort!”

2e. Van de oprichters wordt, cursief gedrukt, opgemerkt „dat ze voor een deel tot de belanghebbenden behooren”. Bepaald merkwaardig feit bij de oprichters van een industriële onderneming; gelukkig dat de schrijver dit ontdekte en er de aandacht op vestigde. Misschien bevordert hij er door, dat zaken in het vervolg alleen op touw worden gezet door menschen, die er geen belang bij hebben dit te doen!

3e. „Zeer zeker”, zegt de schrijver, „hebben velen van de outsiders hun medewerking toegezegd in het idee, dat de voorontwerpen, enz. door of vanwege het syndicaat samengesteld, van staatswege aan het oordeel van onafhankelijke deskundigen zouden worden onderworpen”. En dit is nu niet gebeurd. In korten tijd had, volgens schrijvers noot, een commissie van Handels- en Technische professoren een goede beoordeeling van de zaak kunnen geven. Waarlijk alweer een origineel idee, even origineel als „zeer zeker(e)” wetenschap omtrent de gedachten zijner outsiders-aandeelhouders, en ook waarschijnlijk op even goede gronden berustend. Deze professoren kunnen „binnen korten tijd een objectieve en waardevolle beoordeeling van het geheel” — excusez du peu — geven. Natuurlijk, daar zijn ze immers professor voor!

4e. Oprichters ontvangen, zoo lezen we verder, de oprichtingskosten tot een „ongelimiteerd bedrag terug en deelen — al of niet ongelimiteerd, dit is niet duidelijk — in de winst. Iets later wordt deze verbazingwekkende ongegeneerdheid der oprichters nader geïllustreerd door de mededeeling, dat van de 25 miljoen kapitaal, na bestrijding van oprichtings- en voorbereidingskosten nog 23 à 24 miljoen over zijn. Een slordige één à twee miljoen verdwijnen dus in de zakken der oprichters. Gelukkig alweer, dat de heer Wellenstein waarschuwt tegen deze door hem aan het licht gebrachte „truc”; aandeelhouders kunnen nu hun maatregelen nemen.

5e. Zal het nieuwe bedrijf, wordt gevraagd, wel „ten goede komen aan alle Nederlandsche staal- en ijzerverbruikers zonder onderscheid van personen of relaties?” Dit is werkelijk een ernstige vraag: zal 's heeren W.'s huissmid wel zooveel profiteeren als Wilton's scheepswerf? Men moet er rekening mede houden, „dat ten slotte een kleine groep van machthebbers ten opzichte van vele anderen gefavoriseerd worden.” Om deze nieuwe ontdekking te bewijzen wordt niemand anders dan Mr. Treub te hulp geroepen, die in 1898 naar aanleiding der spoorwegpolitiek schreef over naar zijn meening bestaande „geheime overeenkomsten” tusschen maatschappijen en vervoerders.

O juist, een monopolistisch bedrijf als de spoorweg is eigenlijk precies hetzelfde als dit bedrijf, waarover de schrijver te voren eenige eenigszins uit hun verband gerukte, schijnbaar pessimistische uitspraken van Prof. de Vooys aanhaalde, om te betoogen, dat het wegens afhankelijkheid van het buitenland eenigszins precar moet worden geacht. De vergelijking is waarlijk treffend.

6e, 7e, 8e, enz.... Wat niet al moois, we hebben de uitspraken maar voor het grijpen: „De staat gaat zijn medewerking verlenen om een bepaalde groep van staal- en ijzerconumenten in een bevoorrechte positie te brengen”. We vernemen, dat „de verzekering van het nationale karakter” door het uitgeven van 5 pCt. rente-gevende preferente aandelen meer wijst „op oligarchische dan op nationale belangen”. Welk een woekerwinst toch voor deze preferente oligarchie!

Een andere grief: De staat met 7,5 miljoen aan-

deelen naast 17,5 miljoen van andere aandeelhouders brengt de minderheid van stemmen uit in de vergadering van preferente aandeelhouders! Schandelijk toch, niet waar! In dit geval hooren we toornen over „demoraliserende lapmiddelen”.

Mijnheer de Redacteur, mijn bloemlezing is wel voldoende. Maar in één enkel opzicht heeft de vriendelijke schrijver toch werkelijk de zaak niet goed begrepen en daar het hem alleen te doen was om de goede zaak en het Hoogoven-bedrijf, dat door hem „met groote vreugde begroet” wordt, is het goed hem op den rechten weg te helpen. Bij het thans door de Tweede Kamer aangenomen wetsontwerp gaat het niet om hulpverlening door den Staat maar om deelneming in een groote industriële onderneming, waarvan vele deskundige belanghebbenden goede verwachtingen hebben. Voor de oprichting dier onderneming is het nu — om thans niet nog eens uit te leggen redenen — het gunstigste oogenblik, maar zij zal niet tot stand kunnen worden gebracht, tenzij de Staat voor een belangrijk bedrag als aandeelhouder optreedt. De Tweede Kamer heeft gelukkig gemeend, dat die deelneming door het staatsbelang voldoende is gemotiveerd, moge de Eerste Kamer dit voorbeeld volgen ondanks in zoo vriendelijken vorm gegeven adviezen als die van dezen inzender, wiens pen overvloedig van waardeerende woorden voor de Nederlandsche industrie.

Ik kan mij voorstellen, dat iemand, die niet goed over de zaak denkt, die haar niet levensvatbaar acht, die geen vertrouwen heeft in de personen, die haar aanpakken, den staat waarschuwt tegen deelneming en spreekt van „hulpverlening”. Maar het is mij niet duidelijk, waarom iemand die haar zoo gunstig beoordeelt als de heer Wellenstein, niet innig verheugd is, dat de Staat in de gelegenheid was in deze onderneming deel te nemen!

Ware het misschien ter voorkoming van misverstand niet beter als dergelijke artikelen ongeschreven en in ieder geval ongedrukt bleven?

3 Mei 1918.

C. F. STORK.

[Naar aanleiding van de laatste woorden van den geachten inzender zij opgemerkt, dat tegen opneming van het ingezonden stuk van den heer Wellenstein dezerzijds geen bezwaar bestond. Waar zoowel over het beginsel van staatsdeelneming aan het hoogovenbedrijf als over de voorwaarden, waaronder deze deelneming zal plaats vinden, niet eenstemmig wordt gedacht, strookt het geheel met het karakter der E. S. B. aan in zakelijken betoogtrant gehouden beschouwingen, waarin een van vorige bijdragen afwijkende meening verdedigd wordt, plaatsruimte te verlenen. Voor het overige voldeed het artikel van den heer Wellenstein o.i. aan de eischen, die bij plaatsing in de E. S. B. mogen worden gesteld. — Red.]

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

Tijdschrift voor Economische Geographie. — 's-Gravenhage, 15 Maart-April 1918.

Prof. Dr. H. Blink, Sumatra's Oostkust in hare opkomst en ontwikkeling als economisch gewest.

Men zie de aankondiging in de rubriek Boekaankondiging van No. 122.

Zeitschrift für Völkerrecht. — Breslau, 1917-'18, X Band.

Dr. O. Koellreutter, Kriegsziel und Völkerrecht; Dr. R. Ritter von Laun, Angriff und Verteidigung (Eine völkerrechtliche Vereinbarung im Dienste der Erhaltung des künftigen Friedens); Dr. v. Rauchhaupt, Frachtforderung und Nebenforderungen in der britischen Prisenrechtsprechung; Dr. Fr. W. Jerusalem, Der Fall Fryatt; Dr. P. Klein, International-privatrechtliche Rundschau.

Koloniale Rundschau. — Berlijn, Januari-Februari 1918.

A. Schnee, Ostafrikanisches Wirtschaftsleben im Kriege; Dr. J. Ruppel, Die Minenkoncessionen in Belgisch-Kongo I; Dr. R. Thurnwald, Der Wert von Neu-Guinea als Deutsche Kolonie.

In het artikel van Ruppel, dat steunt op het werk van Dr. H. Waltz, Das Konzessionswesen im Belgischen Kongo, komt na eene inleiding waarbij het verloop van zaken ten aanzien der verschillende exploratie- en ontginningsconcessies in den Kongo gereleveerd wordt, het belangrijkste mijngebied van de kolonie — Katanga — aan de orde. Na de voortzetting van het artikel in een volgend nummer van de Rundschau hopen wij nog op het onderwerp terug te komen.

Technik und Wirtschaft. — Berlijn, April 1918.

Prof. Schilling, Die Bedeutung neuzeitlicher Ausgestaltung von industriellen Betrieben für die Wirtschaft nach dem Kriege; Prof. Dr. Gramberg, Die Rechtsverhältnisse bei der Mängelrüge und bei Abnahmeversuchen im Maschinebau; Wichard v. Moellendorff, „Die neue Wirtschaft“ door W. Rathenau; Kasten, Wirtschaftliche Fragen des Stadtröhrenpostbetriebs; L. Glück, Der Vereinheitlichungsgedanke in der Lagerfabrikation marktgängiger Kompressoren und Kurbelwasserpumpen.

Bank-Archiv. — Berlijn, 1 April 1918.

Prof. Dr. M. Fleischmann, Friede im Osten; Simonson, Gibt es sogenannte „stillschweigende Vollmacht“?; Dr. G. Sintenis, Das Ende des Tantième-streites.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Melkproducten. Het B. M. V. wijst er op, dat om aan de maximumprijzen te ontkomen, verschillende kaasproducenten in den laatsten tijd bijzondere kaasoorten in den handel brachten, terwijl anderen zich ook op de bereiding van technische artikelen, als caseïne, enz. toelegden. Een regeling is thans getroffen, waardoor technische artikelen alleen kunnen worden vervaardigd, voor zooverre daaraan hier te lande behoefte bestaat.

Verbouw van voedingsmiddelen. Aan de burgemeesters is verzocht een lijst te doen aanleggen van de landgebruikers in de gemeente, die geacht kunnen worden voor zich en hun gezin aardappelen, peulvruchten en groenten te kunnen verbouwen en dus van de distributie dezer artikelen kunnen worden uitgesloten.

Boter. Met ingang van 1 dezer zijn nieuwe, verlaagde maximumprijzen vastgesteld voor boter; de kleinhandelsprijs is verlaagd van f 1,75 tot f 1,60 per ½ K.G.

Vetrantsoeneering. Het B. M. V. dringt er op aan, dat ieder, die dit doen kan, bij de a.s. vetrantsoeneering zooveel mogelijk de voorkeur geve aan boter, opdat voldoende van de goedkoopere vetmélange ter beschikking blijve van het minder draagkrachtige deel der bevolking.

Teelt van zonnebloemen. De Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrlé vestigt de aandacht op de teelt van zonnebloemen, als zeer geschikt om iets bij te dragen tot leniging van den vetnood.

Brood. Na genomen proeven is besloten eerlang bij de bereiding van bruinbrood ook gebruik te maken van lijnkoekenmeel.

Rijst ter vervanging van aardappelen. Aan de lijst van artikelen, aangewezen ingevolge art. 1 der Distributiewet 1916 is toegevoegd rijst, voorzoover deze dient ter vervanging van aardappelen. Voor rijst met deze bestemming zijn nieuwe maximumprijzen vastgesteld; in het klein bedraagt de prijs f 0,20 per K.G. De prijzen, 8 April vastgesteld, voor rijst, af te leveren voor zieken en zwakken, blijven gehandhaafd.

Gedroogde aardappelen. Verboden is het vervoer van gedroogde aardappelen en van alle producten, door het drogen of op andere wijze verduurzamen van aardappelen verkregen.

Aardappelpoeder. Blijkens het antwoord, door den Minister van Landbouw gegeven op vragen van het kamerlid De Kanter, ligt het in de bedoeling zoo mogelijk een belangrijk gedeelte van den aardappeloogst 1918 te doen drogen, teneinde het aldus verkregen aardappelpoeder (in plaats van aardappelmeel) in het brood te doen verwerken.

Stroo voor veevoeder. De Regeering overweegt over te gaan tot intrekking van het verbod van het verwerken van stroo tot strocarton, in verband met den aangebroken weidertijd.

Beschikbaarstelling van goedkoopere steenen. Door den Minister van Landbouw is aan de Woninginspecteurs medegedeeld, dat er plannen in voorbereiding zijn tot het maken van een regeling om te komen tot beschikbaarstelling van goedkoopere steenen voor den woningbouw met voorschot ingevolge de Woningwet.

Cementkalk. Voor cementkalk, ook wel genaamd zakkalk of gebluschte (gemalen) hydraulische kalk, is een maximumgrootthandelsprijs vastgesteld van f 4,50 per 100 K.G. franco op of in vervoermiddel ter plaatse, waar de fabrikant of importeur zijn opslagplaatsen heeft.

Lood en Tin. Verboden is de verkoop, de aflevering en het vervoer van nieuw lood, oud lood en looden artikelen. Eveneens van tin, daaronder te verstaan zoowel maagdelijk bloktin, overgesmolten tin, als langs electrolytischen weg bereid tin.

In verband met de nieuwe bepalingen is de naam van het bij beschikking van 17 October 1917 ingestelde Rijksbureau voor Blok- en Bladzink, gewijzigd in Rijkskantoor voor zink, lood en tin (R. K. Z. L. T.).

Kaarsen. Met ingang van 15 dezer is de maximumprijs voor kaarsen in den kleinhandel vastgesteld op f 0,60 per pak van 300 gram netto; prijzen voor andere gewichten naar evenredigheid.

Waskaarsen. Nieuwe maximumprijzen zijn vastgesteld voor waskaarsen en voor was, benodigd voor de vervaardiging van deze kaarsen.

MAANDCIJFERS.

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	Februari		Maart	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeninghouders op u ^o ..	7.887	—	8.900	—
Aantal rekeningen op u ^o	8.227	—	9.281	—
Stortingen	16.103	6.286.125	23.143	8.417.146
Overschrijvingen ..	8.690	3.679.060	16.466	5.599.780
Afschrijvingen	13.241	2.552.264	18.662	4.011.466
Totaal tegoed rekeninghouders op u ^o ..	—	5.651.101	—	9.800.259

RIJKSPOSTSPAARBANK.

	1918	1917	1916
Inlagen	f 7.710.307	f 6.541.101	f 6.363.760
Terugbetalingen ..	„ 8.037.306	„ 6.524.729	„ 6.189.724
Tegoed der inleggers op ultimo	„ 224.212.141	„ 207.644.217	„ 192.974.339
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes op ultimo	„ 29.855.150	„ 26.874.200	„ 25.752.600
Spaarbankboekjes:			
Aantal nieuw uitgegeven	10.222	9.254	9.771
Aantal geheel afbetaald	8.376	8.128	7.958
Aantal uitstaande op ultimo	1) 1.778.888	1.740.485	1.705.413

1) In Maart zijn 2.856 boekjes verjaard.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	4 Mei 1918	20 Juli 1914
Ned. Bank	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
{ Disc. Wissels.	4 1/2 " " 1 " '15	4 " " 23 " '14
{ Bel. Binn. Eff.	5 1/2 " " 19 Aug. '14	5 " " 23 " '14
{ Vrsch. in R.C.	5 " " 5 Apr. '17	3 " " 29 Jan. '14
Bank van Engeland	5 " " 23 Dec. '14	4 " " 5 Febr. '14
Duitsche Rijksbank	5 " " 21 Aug. '14	3 1/2 " " 29 Jan. '14
Bank van Frankrijk	5 " " 12 Apr. '15	4 " " 12 Mrt. '14
Oosteur. Hong. Bk.	6 " " 27 Juli '14	5 " " 1 Apr. '14
Russische Staatsbk.	5 " " 9 " '15	5 " " 6 Febr. '14
Nat. Bank v. Denem.	7 " " 20 Mrt. '18	4 1/2 " " 6 " '14
Zweedsche Rijksbk.	4 1/2 " " 31 Dec. '14	3 1/2 " " 19 " '14
Zwitserse Nat. Bk.	5 " " 10 Jan. '18	5 " " 9 Mei '14
Bank van Italië	3 1/2 - 4 1/2	—
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2 " " 1 Aug. '09	3 1/2 " " 1 Aug. '09
Javasche Bank	—	—

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen Part. disconto	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call. money
	Part. disconto	Prolon- gatie				
4 Mei '18	3 1/2-4	3 1/2-4	3 9/10	4-5/8	—	3 3/4-4 1/4
29A.-4M.'18	3 1/2-4 1/4	3 1/2-5 1/2	3 9/10	4-5/8	—	3 1/2-6
22-27 Ap.'18	2 1/2-4	3-6	3 9/10	4-5/8	—	2 1/2-6
15-20 " '18	2 1/2-3	3 1/2-4 1/4	3 9/10	4-5/8	—	2 3/4-5
30A.-5M.'17	2-1 1/2	2 1/4-3	4 3/4	4-5/8	—	2 1/2-4
1-6 Mei '16	1 3/4-2 3/8	3 1/2-4	4 1 1/2	4-5/8	—	2 1/4-1 1/2
20-24 Jul. '14	3 1/8-3 1/10	2 1/4-3 1/4	2 1/4-3 1/4	2 1/8-1 1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

1) Noteering van 3 Mei.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Ook deze week opende wederom flauw. Londen daalde van 9.97 tot 9.87 1/2 en bleef verder ongeveer op dezelfde hoogte. In gelijke verhouding noteerden ook Parijs en New-York. Berlijn en Weenen liepen meer gestadig de geheele week door terug. Bijna dagelijks ging 1/4 à 1/2 % van den koers verloren. Slot circa 40.30 en 25.60. Skandinavië was sterk aangeboden. Kopenhagen daalde van 65.50 tot 64.60. Christiania van 66.20 tot 64.75 en zijn zoodoende weder circa 3 % onder het goudpunt gedaald. Stockholm liep van 70.70 tot 69.65 terug en is dus ook weder meer normaal, hoewel nog enkele procenten boven het goudpunt. Zwitserland zeer kalm en ongeveer op de zelfde hoogte als de laatste weken. Ook Spanje niet veel veranderd ca. 58.— à 59.—. In de overige wissels bijna geen omzetten.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	St. Peters- burg 1)	New York 1)
29 April 1918 ..	9.93	36.65	40.75	26.15	—	2.08 1/2
30 " 1918 ..	9.88	36.45	40.80	26.15	—	2.07 1/2
1 Mei 1918 ..	9.87	36.40	40.65	26.—	—	2.07 1/4
2 " 1918 ..	9.87	36.40	40.45	25.80	—	2.07 1/4
3 " 1918 ..	9.86 1/2	36.40	40.45	25.75	—	2.06 3/4
4 " 1918 ..	9.86 1/2	36.37 1/2	40.30	25.67 1/2	—	2.06 3/4
Laagste d. w. 1)	9.84 1/2	36.20	40.20	25.50	—	2.06 1/4
Hoogste " " 1)	9.97	36.75	41.—	26.25	—	2.09 1/4
27 April 1918 ..	9.95 1/2	36.75	41.—	26.15	—	2.09
20 " 1918 ..	10.04	37.—	41.65	26.80	—	2.10 1/2
Muntpariteit ..	12.10 5/8	48.—	59.26	50.41	1.28	2.48 5/8

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

Data	Stock- holm *)	Kopen- hagen *)	Chris- tiana 1)	Zwitser- land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
29 Apr. 1918	70.60	65.15	65.90	49.50	58.—	99 1/2-100 1/2
30 " 1918	70.50	65.15	65.45	49.62 1/2	57.25	99 1/2-100 1/2
1 Mei 1918	70.40	65.15	65.70	49.55	57.25	99 1/2-100 1/2
2 " 1918	69.92 1/2	64.80	65.30	49.62 1/2	57.50	99 1/2-100 1/2
3 " 1918	69.80	64.60	65.12 1/2	49.55	57.—	99 1/2-100 1/2
4 " 1918	69.75	64.60	64.75	49.57 1/2	58.—	99 1/2-100 1/2
L'ste d. w. 1)	69.60	64.50	64.70	49.40	56.50	99 3/4
H'ste " " 1)	70.70	65.50	66.20	49.65	58.50	100 1/2
27 Apr. 1918	70.75	65.40	66.15	49.55	57.25	99 1/2-100 1/2
20 " 1918	71.45	66.10	66.90	49.80	56.50	99 1/2-100 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. Rm. 4)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
4 Mei 1918	4.76.45	5.71 5/8	nom.	48
Laagste d. week..	4.76.45	5.71 1/2	—	47 5/8
Hoogste " " ..	4.76.45	5.71 7/8	—	48
27 April 1918	4.76.45	5.71 3/4	nom.	47 1/2
20 " 1918	4.76.45	5.72 1/8	nom.	47 1/4
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 5/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings- eenheden	5 Maart 1918	2 April 1918	Tijdperk 3-5 April 1918		5 April 1918
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 7/10	97 7/10	97 7/10	97 7/10	97 7/10
B. Aires	d.p.gd.pes.	50 1/2	51	50 1/4	51 1/2	50 3/4
Calcutta	sh/d.p.rup.	1/5 1/2	1/5 1/2	1/5	1/5 1/10	1/5 1/2
Hongkong ..	id. p. \$	2/11 3/4	3/0 7/8	3/0 3/4	3/0 3/4	3/0 3/4
Lissabon	d.p.escudo	29 1/8	28 1/4	27 7/8	28 7/8	28 3/8
Madrid	Peset. p. £	19.46	18.52	18.27	18.49	18.28
Montevideo..	d.p.peso	59 1/2	63	62 1/2	64	63 1/2
Montreal ...	\$ per £	4.81 1/4	4.83 3/4	4.83 3/8	4.85	4.84 3/4
Petrograd ...	R. p. £ 10	nom.	nom.	nom.	nom.	nom.
R.d.Janeiro 1)	d.p.milr.	13 1 1/2	13 1 1/2	13 1/10	13 1/10	13 1/10
Rome	Lires p. £	42.63	41.78	41.80	41.95	41.90
Shanghai ..	sh/d.p.tael	4/3	4 4 3/4	4/4	4/4	4/4
Singapore ..	id. p. \$	2/4	2/3 3/4	2/3 1/2	2/4	2/3 3/4
Valparaiso 1)	d.p.pap.p.	14 3 1/2	15 1/10	15 1/10	15 1 1/2	15 1 1/2
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/2 1/2	2/2 1/10	2/2	2/2 1/8	2/2 1/10

1) Noteeringen op 90 dagen.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen.

te New York

4 Mei 1918.....	49 1/8	99 1/2
27 April 1918.....	49 1/4	99 5/8
20 " 1918.....	48 1/4	97 3/4
13 " 1918.....	46 1/4	93 3/8
6 " 1918.....	45 5/8	91 5/8
30 Maart 1918.....	45 3/8 1)	92 1/8
5 Mei 1917.....	38	74 7/8
6 Mei 1916.....	36 1 1/2	76 3/4
20 Juli 1914.....	24 1 1/2	54 1/8

1) Noteering van 28 Maart.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 4 Mei 1918.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	H.-bk. f 41.131.517,89 1/2 B.-bk. „ 2.331.509,66 Ag.sch. „ 18.407.903,79	f 61.870.931,34 1/2
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 8.289.816,—	„ 8.289.816,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		„
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 105.536.048,88 B.-bk. „ 15.218.571,32 1/2 Ag.sch. „ 49.838.113,06 1/2	f 170.592.733,27
Op Effecten	f 168.619.233,27	
Op Goederen en Spec.	1.973.500,—	„ 170.592.733,27
Voorschotten a. h. Rijk		„
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 84.956.570,— Muntmat., Goud „ 636.876.029,76 1/2	f 721.832.599,76 1/2
	Munt, Zilver, enz. „ 7.331.182,81 Muntmat., Zilver „ —	„ 729.163.782,57 1/2
Effecten	Bel. v. h. Res. fonds. f 5.220.093,82 id. van 1/6 v. h. kapit. „ 3.990.268,30 1/2	„ 9.210.362,12 1/2
Geb. en Meub. der Bank		„ 1.465.000,—
Diverse rekeningen		„ 90.580.939,50 1/2
		f 1.071.173.564,82

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 5.234.534,18 1/2
Bankbiljetten in omloop	„ 971.985.635,—
Bankassignatiën in omloop	„ 3.581.265,99 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f 10.497.498,59
Van anderen	„ 50.370.048,87
	„ 60.868.147,46
Diverse rekeningen	„ 9.503.982,18
	f 1.071.173.564,82
Beschikbaar metaalsaldo	f 520.938.133,18
Op de basis van 2/3 metaaldekking	„ 313.651.123,49
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 2.604.690.665,—

Verschillen met den vorigen weekstand:

	<i>Meer</i>	<i>Minder</i>
Disconto's	15.350.539,47	
Buitenlandsche wissels	4.474.000,—	
Beleeningen	34.667.471,26 1/2	
Goud		3.938.035,38
Zilver	57.345,08 1/2	
Bankbiljetten	35.513.500,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's	4.825.633,16	

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
4 Mei 1918	721.833	7.331	971.986	64.449
27 April 1918	725.771	7.274	936.472	71.764
20 „ 1918	729.446	7.158	895.117	75.776
13 „ 1918	730.152	7.135	894.911	75.711
6 „ 1918	721.397	7.154	893.899	64.320
30 Maart 1918	722.184	7.285	889.692	59.943
23 „ 1918	723.051	7.337	864.373	66.509
16 „ 1918	723.807	7.323	858.394	58.834
9 „ 1918	722.096	7.225	859.317	65.835
2 „ 1918	723.746	7.240	870.334	71.288
23 Febr. 1918	714.679	7.295	845.856	83.485
16 „ 1918	716.341	7.275	854.035	90.845
9 „ 1918	716.432	7.278	859.834	99.821
5 Mei 1917	596.027	6.961	785.419	54.812
6 Mei 1916	532.877	1.797	664.373	98.044 1)
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

1) Waarvan Rek.-Crt. saldo van het Rijk f 34.492.000.—

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hieraan Schatkist-promessen rechtstreeks			
4 Mei 1918	61.871	18.000	170.593	520.938	70
27 Apr. 1918	46.520	18.000	153.925	530.839	73
20 „ 1918	36.547	18.000	115.576	541.717	76
13 „ 1918	36.597	—	111.694	542.401	76
6 „ 1918	29.243	10.000	115.118	536.216	76
30 Mrt. 1918	19.165	—	115.737	538.809	77
23 „ 1918	20.822	—	108.980	543.478	78
16 „ 1918	21.714	—	103.580	546.945	80
9 „ 1918	24.064	—	111.170	543.537	79
2 „ 1918	26.363	—	124.022	541.907	78
23 Febr. 1918	30.574	—	116.030	535.386	78
16 „ 1918	24.090	—	139.462	533.877	77
9 „ 1918	30.120	8.000	145.838	531.013	75
5 Mei 1917	88.126	70.000	93.061	434.013	72
6 Mei 1916	101.267	79.000	90.295	381.418	70
25 Juli 1914	64.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 2/3 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	4 Mei 1918	27 April 1918
Aan schatkistpromessen..	f 112.880.000,—	f 107.220.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 18.000.000,—	„ 18.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 49.567.000,—	„ 68.749.000,—
Aan zilverbons ..	„ 30.770.741,—	„ 30.321.148,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Sedert 18 Maart 1918 worden slechts de telegraphisch hier te lande ontvangen totaalcijfers der obligo's en der uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo medegedeeld.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschb. schulden
27 April 1918	***	***	249.100	
20 „ 1918	***	***	246.100	
13 „ 1918	***	***	245.800	
6 „ 1918	***	***	241.000	
22 Dec. 1917	86.793	18.123	171.712	60.038
28 April 1917	72.938	23.309	156.251	35.438
29 April 1916	42.058	33.403	128.868	29.851
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaal-saldo	Dekking-percentage
27 Apr. 1918		129.200		***	59.600	***
20 „ 1918		127.000		***	60.800	***
13 „ 1918		128.000		***	61.200	***
6 „ 1918		119.300		***	63.900	***
22 Dec. 1917	7.146	33.467	68.469	23.666	58.566	45
28 Apr. 1917	6.694	38.818	47.840	6.302	58.423	50
29 Apr. 1916	6.214	22.628	43.138	30.082	40.917	44
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa.

2) Op de basis van 2/3 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulante	Andere opschb. schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
9 Febr. 1918	609	1.250	923	1.094	505
2 „ 1918	616	1.192	1.013	1.089	475
26 Jan. 1918	631	1.157	1.043	1.099	429
19 „ 1918	630	1.185	1.038	1.106	432
12 „ 1918	619	1.187	1.103	1.116	505
5 „ 1918	594	1.226	1.074	1.132	444
10 Febr. 1917	714	1.104	986	958	449
12 Febr. 1916	886	922	1.021	924	663
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden p. st.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
2 Mei 1918	61.361	49.439	***	***	***
25 April 1918	61.006	48.409	***	***	***
18 " 1918	60.997	47.885	***	***	***
10 " 1918	60.436	47.881	***	***	***
2 Mei 1917	55.075	38.850	154.368	28.500	122.637
3 Mei 1916	57.469	34.333	117.160	28.500	83.677
22 Juli 1914	40.164	29.317	.....	.....	.....

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-percentage 1)
2 Mei '18	56.460	102.862	34.373	137.652	30.372	17,65
-25 Apr. '18	56.724	104.843	34.831	140.154	31.047	17,74
18 " '18	58.313	105.951	39.952	138.232	31.562	17,17
10 " '18	56.868	102.069	40.078	132.194	31.005	18,—
2 Mei '17	45.025	114.093	47.226	128.859	34.676	19,69
3 Mei '16	33.188	77.377	48.444	86.024	41.587	30 1/8
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 3/8

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassen-scheine	Circu-latie	Dek-kings-percentage 1)
30 April 1918	2.464.796	2.344.999	1.543.195	11.820.793	34
23 " 1918	2.464.725	2.344.806	1.472.703	11.564.031	34
15 " 1918	2.528.188	2.408.777	1.468.466	11.727.198	34
7 " 1918	2.527.515	2.408.727	1.529.559	11.917.046	34
30 April 1917	2.549.222	2.532.548	509.203	8.315.403	37
29 April 1916	2.503.901	2.461.702	938.972	6.696.911	51
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitge-geven	In kas bij de Reichs-bank
30 April 1918	13.887.788	7.055.105	8.587.300	1.529.700
23 " 1918	12.698.699	6.298.883	8.289.800	1.457.700
15 " 1918	13.964.814	7.375.418	8.390.600	1.455.200
7 " 1918	15.202.759	7.595.003	8.534.300	1.517.900
30 April 1917	8.714.760	3.970.984	4.512.400	494.000
29 April 1916	5.138.099	1.736.894	2.158.900	900.500
23 Juli 1914	750.892	943.964	.....	.....

RUSSISCHE STAATSBANK.

Sedert 5 November 1917 is geen bankstaat verschenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
2 Mei '18	5.379.657	2.037.108	256.116	1.303.893	15.950.000
25 Apr. '18	5.378.863	2.037.108	256.071	1.286.682	15.650.000
18 " '18	5.377.742	2.037.108	253.576	1.231.401	15.350.000
11 " '18	5.376.311	2.037.108	255.133	1.221.420	15.100.000
3 Mei '17	5.251.443	1.948.706	256.734	864.310	9.900.000
4 Mei '16	4.811.032	—	356.191	697.636	7.100.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Belee-ning	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Particulieren.	Rek. Crt. Staat
	1.316.081	1.095.412	1.004.032	26.733.186	3.135.363	40.165
1.397.329	1.097.244	1.043.782	26.395.251	3.313.253	55.764	
1.441.244	1.099.553	1.101.999	26.231.771	3.213.506	41.975	
1.583.266	1.100.825	1.123.573	26.086.784	3.296.955	57.184	
644.638	1.249.616	1.130.383	19.183.388	2.455.479	70.655	
445.678	1.567.296	1.219.124	15.423.122	2.040.139	32.623	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu-latie	Rek. Crt. saldi
2 Mei '18	805.970	98.776	480.000	125.395	1.265.172	234.550
25 April '18	805.086	98.503	480.000	128.349	1.266.533	235.024
18 " '18	806.161	98.446	480.000	130.285	1.227.362	233.173
11 " '18	803.027	98.409	480.000	128.200	1.273.170	226.438
4 Mei '17	379.991	86.757	480.000	70.483	914.219	92.599
4 Mei '16	206.626	62.360	480.000	62.304	665.971	140.643

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buiten-land	Zilver etc.	F.R. Notes in circula-tie
1 Febr. '18	1.717.022	801.139	52.500	58.435	1.236.101
25 Jan. '18	1.726.507	813.785	52.500	56.252	1.234.934
18 " '18	1.729.470	816.437	52.500	54.837	1.238.797
11 " '18	1.696.830	803.969	52.500	51.201	1.242.199
2 Febr. '17	795.834	275.909	—	12.185	260.030

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waar-van Kapitaal	Algem. Dek-kings-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circula-tie
1 Febr. '18	896.583	1.854.486	72.621	—	—
25 Jan. '18	901.574	1.849.086	72.439	61,5	65,9
18 " '18	861.292	1.913.899	71.938	61,0	65,9
11 " '18	829.375	1.779.726	71.603	61,8	64,7
2 Febr. '17	107.819	814.443	55.725	—	—

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
25 Jan. '18	671	11.527.048	1.199.201	10.777.154	1.399.748
18 " '18	662	11.425.833	1.147.274	10.618.473	1.361.800
11 " '18	659	11.297.581	1.202.389	10.853.548	1.348.698
4 " '18	640	11.235.168	1.193.952	10.697.106	1.460.927
28 Dec. '17	630	10.853.941	1.161.823	10.383.805	1.321.944

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 6 Mei 1918.

De internationale beurzen hebben in de achter ons liggende berichtperiode vrijwel hetzelfde beeld te aanschouwen gegeven, als in de laatste weken reeds het geval is geweest. Dat wil dus zeggen, dat in de landen der Centrale Mogendheden een zeer geanimeerde stemming op de fondsenmarkten bestaat, terwijl te Londen en Parijs vrijwel de geheele handel stilligt en de tendens bepaald loom en apathisch moet worden genoemd. Het zijn thans niet zoozeer de voorvallen op het Westelijk oorlogstooneel, die den doorslag geven, dan wel de beschouwingen inzake de naaste toekomst. Op den einduitslag blijft men in alle landen het beste voor zichzelf hopen, doch men ontveinst zich in geen geval de geweldige moeilijkheden, die vóór dien tijd nog overwonnen moeten worden.

Die moeilijkheden nu *schijnen* minder zwaar in Duitschland, dan in de overige landen. Op het eerste gezicht wordt de financiering van den oorlog op gezonde basis gevoerd, terwijl tegelijkertijd de groote verscheidenheid van fabrieken en ondernemingen op industrieel gebied geweldige uitbreidingen ondergaat en zeer groote winsten realiseert. Men dient hier echter niet uit het oog te verliezen, dat de toestand in Duitschland op het oogenblik hoogst abnormaal is; de uitvoer is zoo goed als geheel stop gezet en de verdiende milliarden komen dus niet voort uit een overschot, doch vertegenwoordigen veelmeer een opteren van den bestaanden voorraad. Het zijn thans offers, die worden gebracht en stellig kan niet worden gesproken van resultaten, die deze of gene onderneming thans reeds zou hebben bereikt. De toekomst zal dit moeten leeren; dan zal bevesten moeten worden of de „Hoch-Conjunctur“ van thans den grond heeft gelegd tot nieuwen opbloei.

Deze overwegingen gelden echter niet voor het publiek, dat op de beurs te Berlijn thans in de meest verschillende waarden op zeer groote schaal speculeert. De handel is er buitengewoon groot en onder den invloed van de meest werkzame fantasie grijpt men naar fondsen, die bij een eenigszins kalme en gematigde beschouwing zeer zeker niet in het veld der opmerksaamheid zouden zijn getrokken. Op het oogenblik zijn het meest geliefd die soorten, die onder pari staan, of die in verband met hun belangen in het buitenland (voornamelijk Rusland) der speculatie aanleiding geven tot sterk overdreven optimistische toekomstbeschouwingen. In negen van de tien gevallen weet de koper niet eens, welk object hij verkrijgt en hij interesseert zich er ook niet voor. Balansen worden niet bestudeerd, de financieele toestand der maatschappijen wordt niet in oogenschouw genomen. Het zijn alleen toekomstverwachtingen, die een rol spelen en deze worden gevestigd op een basis, die in meer rustige tijden niet anders dan een glimlach om zóóveel naïviteit te voorschijn zoude roepen.

Twee der meest tekenende voorbeelden zijn wel de volgende. De aandelen der Textielabriek Bemberg zijn in den laatsten tijd tot circa 400 pCt. gestegen; het laatste dividend bedroeg slechts 8 pCt. Tevoren waren geen dividenden uitgekeerd. Deze wanverhouding is echter geen enkel bezwaar en belet geenszins wilde aankopen. Het is voldoende, dat men een enkel woord besteedt aan de kleederstoffschaarschte, om de verbeelding schatten uit de resultaten der onderneming te doen voortoveren. De overgroote meerderheid der aandeelhouders weet natuurlijk absoluut niet, welk product de Bembergabriek te Augsburg uit celstofkunstzijde fabriceert, noch is zich bewust, welke mogelijkheden voor de practische toepassing in de kleedingindustrie het biedt. Ook bekommert zij er zich niet om, of en wanneer de benodigde chemicaliën verkregen kunnen worden en de concurrentie met een zestal andere fabrieken speelt in het geheel geen rol.

Bijzonder karakteristiek is ook de koersstijging voor aandelen in scheepvaartondernemingen. In ons vorig overzicht maakten wij melding van de groote vraag naar aandelen Kosmos en Hamburg-Zuid-Amerika Lijn in verband met het feit, dat de laatste verlof had gekregen één of meerdere harer in Argentinië liggende schepen met zeer groote winst van de hand te doen. Hoewel dit op zich zelve voor de betrokken reederij een onverwacht voordeel kan zijn, moet toch rekening worden gehouden met het renteverlies in de verloopende 4 jaren, met de kosten van onderhoud en bemanning gedurende dien tijd, enz. Niet alleen echter, dat men een dergelijke restrictie niet opwierp, men maakte, ook voor de overige ondernemingen, die schepen in het neutrale buitenland hebben liggen, een eenvoudig rekensommetje, door den tegenwoordig geldenden tonnenprijs te vermenigvuldigen met het aantal tonnen en zoo vast te stellen, welke winst de reederijen bij eventueelen verkoop zouden kunnen behalen. De weigering, die een zeer groote scheepvaartmaat-

schappij onlangs van regeeringswege heeft gekregen, toen ook zij wilde overgaan tot realisatie van een gedeelte van haar bezit in het buitenland, had toch een vingerwijzing moeten zijn, dat het hier een uitzonderingsgeval betrof en dat men geenszins de liquidatiewaarde of de winst eener vennootschap op de thans ter beurze toegepaste wijze kon bepalen. Men moet in de eerste plaats rekening houden met de nog onbekende toestanden na den oorlog, zooals wij in den aanvang reeds zeiden. De geldovervloed echter trekt voornamelijk leeken naar het gebied der beurspeculatie en een eerste gemakkelijk succes drijft hen steeds verder op den weg, die alle beoordeeling uitsluit. Langzamerhand is de speelwoede van Budapest via Weenen te Berlijn gearriveerd; hoewel zij hier nog niet zulke buitengewone afmetingen heeft aangenomen, is zij toch reeds zoodanig ontwikkeld, dat in serieuze kringen met bezorgdheid aan den terugval wordt gedacht.

Behalve bovengenoemde factoren zijn er echter nog eenige andere, die ook meer ervarenen er wel toe zouden kunnen brengen een periode van gunstige bedrijfsontwikkeling tegemoet te zien. In de eerste plaats behooren hiertoe de afsluitingen der groote banken; vervolgens de balansen over 1917 uit de chemische grootindustrie. Deze bewijzen, dat de ondernemingen uit deze branche, die voor het grootste gedeelte in een belangengemeenschap zijn vereenigd, over het afgelopen jaar in bijzondere mate zijn vooruitgegaan. Indien men de kapitaalsverhoogingen in aanmerking neemt, zijn de dividenden zeer groot te noemen, terwijl de financieele toestand en de beschikking over het nieuwverkregeen kapitaal deze industrie vermoedelijk wel in staat zal stellen aan alle eventualiteiten na het sluiten van den vrede het hoofd te bieden. Wij noemen hier de Höchster Farbwerke met een tegenwoordig kapitaal van Mk. 90 miljoen (in 1917 door uitgifte van 36 miljoen Mark op deze hoogte gebracht) en een dividend van 18 pCt. (tegen 25 pCt. v. j.); de Badische Anilin und Sodafabrik en de Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer, beide met hetzelfde aandeelenkapitaal ad Mk. 90 miljoen (v. j. evenals bij de Höchster slechts 54 miljoen Mark) en met dividenden van 20 pCt. tegen 28 pCt. over 1916. Voor de aandelen van deze en andere ondernemingen bestaat dan ook aan de Berlijnsche beurs voortdurend goede vraag. Ook voor automobielwaarden is de stemming gunstig gebleven, voornamelijk in verband met het gerucht, dat premiiën zouden worden gesteld op een zoo snel mogelijk vervoer van granen uit de Oekraïne. Hoe sterk overigens goedbekende en conservatief bestuurde ondernemingen onder den gezichtshoek der speculatie worden beschouwd, bewijst wel de omstandigheid, dat aandelen der Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft in de afgelopen week tot hogere prijzen uit de markt werden genomen in verband met geruchten, dat het eerstvolgend dividend 14 pCt. zal bedragen, hoewel de balanscijfers van deze maatschappij niet voor November te verwachten zijn. Voorts waren aandelen Niederwaldbahn hooger, hoewel het bedrijf dezer onderneming geheel en al stilligt; Milowicer Eisen ondanks het feit, dat aan een wederopenstelling van de fabrieken voorloopig niet te denken is, Duxer Porzellan, niettegenstaande de reorganisatie, die deze maatschappij moet ondergaan. Wij noemen deze voorbeelden om te doen zien hoe onvoorzichtig de ongebreidelde kooplust thans zijne objecten uitkiest.

Van bankaandelen waren voornamelijk Nationalbank für Deutschland en Barmer Bankverein in vaste stemming, als gevolg van de nieuwe relatie, die deze instellingen in de Hohenlohegroep hebben gevonden. Zooals bekend, werden de ondernemingen van dit vorstelijk concern tot nu toe gefinancierd door de Deutsche Bank; het crediet bij deze instelling is thans afgelost. Naar schatting bedroeg het per resto nog 70 à 90 miljoen Mark, terwijl het kort vóór den oorlog nog ruim 100 miljoen Mark beliep. Deze vermindering is tot stand gebracht door verkoop van diverse fondsen en door een voorzichtige bedrijfspolitiek in vele takken van de door de vorstengroep beheerde bedrijven. Deze zijn inderdaad velerlei en hebben vóór den oorlog zeer vaak reden tot ernstige bezorgdheid gegeven. Hierin is thans wel een verandering ten gunste ingetreden. De aandelen der Palestina-Bank hebben door liquidaties van de onderpanden en credieten, zoowel in Duitschland als in het Oosten, de pariwaarde bereikt. De Hohenlohe-aandelen, waarvan de groep een totaal van tenminste 32 miljoen Mark bezit, noteerden zes weken geleden 167 pCt. (thans nog aanmerkelijk hooger) tegen voor vier jaren 95 tot 132 pCt. De Mk. 11 miljoen aandelen der Berliner Terrain & Bau A. G. mogen na de reorganisatie dezer maatschappij als vrij goed worden beschouwd; de aandelen der Excelsior Hôtel G. m. b. H. hebben thans uitzicht op dividend. De andere hotelonderneming der groep, de Deutsche Hotel A. G. (Esplanade) moet nog wel een reorganisatie ondergaan,

doch de crediteuren zullen vermoedelijk wel voor een gedeelte hun vorderingen betaald krijgen. Alles tezamen genomen mag men veronderstellen, dat tegenover het verlorene crediet thans wel een voldoende onderpand kan worden gesteld. De wisseling van bankverbinding brengt ook nog met zich mede, dat de verschillende rekeningen der ondernemingen afzonderlijk ook naar de nieuwe credietgevers overgaan, hetgeen derhalve een aanmerkelijke uitbreiding van de werkingssfeer der National-Bank en van den Barmer Bankverein tengevolge heeft. Een en ander wordt door de beurs als gunstig voor de betrokken instellingen beschouwd.

Zooals reeds hierboven vermeld, heeft de beurs te Londen geen bijzondere aanleiding tot bespreking gegeven. Alleen heeft de publicatie van den stand van de schakkist per 1 April j.l. eenige discussies te voorschijn geroepen. Er blijkt uit, dat de gezamenlijke uitgaven in 44 oorlogsmaanden £ 6967,82 miljoen hebben bedragen; hiervan vallen £ 180 miljoen onder voorschotten aan de koloniën en £ 1264 miljoen onder leeningen aan de geallieerden. Van de gezamenlijke uitgaven zijn door belastingen gedekt £ 1789,19 miljoen, terwijl met oorlogsleeningen van verschillende aard de rest ad £ 5178,63 miljoen is gefinancierd.

Te o n z e n t heeft de beurs gedurende de gansche week onder den invloed van de buitenlandsche politiek gestaan. De ontreddering, ontstaan door de déconfiture der firma Erdmann & Hethey, is bewonderenswaardig spoedig tot het verleden gaan behoren. Mag dit aan den eenen kant als een verheugend verschijnsel voor de beurs niet alleen, doch voor zeer velen, die middellijk bij de beurs zijn betrokken, worden beschouwd, aan den anderen kant dwingt de gemakkelijkerheid, waarmede groote posten van verschillende hooggeprijsde fondsen zijn opgenomen, tot nadenken. Ongetwijfeld moet de oorzaak van de gereede aankopen worden gevonden in den overvloed van beschikbare middelen en deze vinden op hunne beurt weder den oorsprong in den stilstand of de beperkte werking van vele bedrijven en in de liquideering van groote voorraden stapelproducten. Voorloopig behoef weliswaar niet te worden gedacht aan aanbod op de fondsenmarkt als gevolg van de behoefte aan nieuw geld in handel en industrie, doch voor de toekomst moet ongetwijfeld met deze omstandigheid rekening worden gehouden.

De stand der onderhandelingen met onze Oosterburen heeft, als gezegd, voornamelijk het koersverloop gedirigeerd. Aanvankelijk was de tendens niet zeer opgewekt te noemen, doch toen in het midden der berichtperiode officieuze berichten doorkwamen, die wezen op de mogelijkheid van een bevredigende oplossing der moeilijkheden, werd de tendens gaandeweg beter. De Staatsfondsenmarkt kon dadelijk voor de binnenlandsche soorten hiervan partij trekken, waarbij ontgenzeggelijk ook het ruime geld een woordje meesprak. En toen de officieuze regeringsverklaring omtrent den gunstigen afloop der Duitsch-Hollandsche onderhandelingen werd gepubliceerd, namen de fractioneele verbeteringen vrij groote proporties aan. Bijna alle Nederlandsche staats-schuldsoorten, doch vooral de leening 1917 verlaat de berichtperiode op een sterk verbeterd peil.

In buitenlandsche staatsschuld was de handel, als gewoonlijk, zeer beperkt en eerder met een neiging tot reageeren.

	30 Apr.	3 Mei.	6 Mei.	Rijzing of daling.
4 1/2 % Ned. W. Schuld	92 3/8	93 1/16	93 3 3/8	+ 1 1/8
4 1/2 % " " "	1916	92 3/4	93 3/8	+ 1 3/8
4 % " " "	1916	85	86 9/10	+ 2 1/4
3 1/2 % " " "	76	77 1/2	78 1/8	+ 2 1/8
3 % " " "	67 1/16	69 1/4	69 25/32	+ 2 3/8
2 1/2 % Cert. N. W. S.	54 1/8	59	59 1/4	+ 5 1/8
5 % Oost-Indië 1915	95 7/8	96 13/16	97 7/8	+ 2
4 % Hongarije Goud	45	45	45	
4 % Oostenr. Kronenrente	40 9/16	39 15/16	39 1/4	- 15/16
5 % Rusland 1906	23 1/8	25	25	+ 1 7/8
4 1/2 % Iwagorod Domb.	24 3/8	24 3/4	24 3/4	+ 3/8
4 % Rusland Cons. 1880	20 8/16	21	22 1/2	+ 2 3/16
4 % Rusl. bij Hope & Co.	22 9/16	23	24 15/16	+ 2 9/8
4 1/2 % China Goud 1898	—	51	54 1/2	+ 3 1/2
5 % Brazilië 1895	—	52	56 1/8	+ 4 1/8

De *scheepvaartmarkt* heeft intusschen wel het meest geprofiteerd van de gewijzigde verhoudingen. Speciaal de Indische lijnen ontmoeten groote vraag in verband met de heropening van de vaart tusschen Indië en Amerika. Alle betrokken aandelen, als Stoomvaart-Maatschappij „Nederland”, Rotterdamsche Lloyd, Koninklijke Paketvaart, Nederlandsche Scheepvaart-Unie en Java-China Japanlijn konden dan ook zeer aanmerkelijke koersverbeteringen behalen. De overige soorten bleven hierbij iets achter, hoewel ook hier een vaste tendens de overhand heeft gehad.

	30 Apr.	3 Mei.	6 Mei.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	376 1/2	378	379 1/2	+ 3
" " " gem.eig.	352 1/2	355 1/2	355 1/2	+ 3
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	260	260	260	
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	167	168	168 1/2	+ 1 1/2
Hollandsche Stoomboot-Mij.	203	208	212 1/2	+ 9 1/2
Java-China-Japan-Lijn	235 1/2	250	260 1/2	+ 25
Kon. Hollandsche Lloyd	164 1/2	166	167 1/4	+ 2 3/4
Kon. Ned. Stoomboot-Mij.	226 1/2	231 1/4	236	+ 9 1/2
Kon. Paketvaart-Mij.	234 1/2	247 1/2	254	+ 19 1/2
Maatschappij Zeevaart	299	305	327 1/2	+ 28 1/2
Nederl. Scheepvaart-Unie	230 1/4	241 1/4	248 5/8	+ 18 5/8
Nievelt Goudriaan	1140	1140	1140	
Rotterdamsche Lloyd	248	259	263 1/2	+ 15 1/2
Stoomv.-Mij. „Nederland”	246	265	269 1/2	+ 23 1/2
" " „Noordzee”	210	215 1/2	217	+ 7
" " „Oostzee”	307 1/2	318 1/2	327	+ 19 1/2

De afdeling voor *cultuurwaarden* en *cultuurbanken* heeft zich aanmerkelijk kunnen herstellen. Alleen de waarden der Cultuur-Maatschappij der Vorstenlanden hebben aan deze verbetering niet medegedaan; hoewel ter beurze reeds vrij algemeen werd verondersteld, dat de dividendbetaling op deze aandelen zou worden gepasseerd, heeft de officieele mededeeling toch groote teleurstelling verwekt. Wel traden enkele koopers op, die uitgingen van het denkbeeld, dat de staking der dividendbetaling geenszins was terug te voeren tot een verslechterde financieele positie der maatschappij, doch louter was toegepast als voorzorgsmaatregel ten opzichte van de mogelijke noodzakelijkheid van het financieeren van groote, niet te verschepen voorraden, doch deze koopers waren te weinig in aantal om een koersverbetering van eenige betekenis in de hand te werken. De mededeeling van de directie der Handelsvereniging „Amsterdam”, dat wederom een interim-dividend van 10 pCt. zou worden gedeclareerd, had eerder een gunstige uitwerking op de betrokken aandelen. Ook aandelen Nederlandsch-Indische Handelsbank konden door bona-fide aankopen hun koerspeil goed handhaven.

In de *rubbermarkt* is de handel veel stiller, doch de tendens vaster geworden, evenals in de *tabaksafdeling*. Vooral in de laatste waren juist heden flinke koersverbeteringen op te merken.

De *petroleumafdeling* toonde levendige belangstelling voor aandelen Koninklijke Petroleum, als gevolg van de verklaring der directie, dat het totaal dividend over 1917 vermoedelijk grooter zal kunnen worden dan dat over 1916, terwijl heden juist een tweede interim-dividend ad 15 pCt. betaalbaar werd gesteld. De overige soorten bleven bij deze beweging iets achter.

	30 Apr.	3 Mei.	6 Mei.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	192 1/4	191	192 1/2	+ 1/4
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	171	170	171 1/2	+ 1/2
Rotterd. Bankvereniging	130 1/2	133 1/2	133 1/4	+ 2 3/4
Amst. Superfosfaatfabriek	156	159	164 7/8	+ 8 7/8
Van Berkel's Patent	150	153	154	+ 4
Insulindie Oliefabriek	181	181	201	+ 20
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	103	104 1/2	105	+ 2
Ned. Scheepsbouw-Mij.	150	153 1/2	153	+ 3
Philips' Gloeilampenfabriek	284 3/4	284 3/4	310	+ 25 1/4
R. S. Stokvis & Zonen	615	645	650	+ 35
Vereenigde Blikfabrieken	110 9/8	119 1/2	126	+ 15 3/8
Compania Mercantil Argent.	213 1/2	228	221	+ 7 1/2
Cultuur-Mij. d. Vorstenland	164 1/2	149	152 5/8	- 12 1/8
Handelsver. Amsterdam	311 3/4	296 1/4	306 1/2	- 5 1/4
Holl. Transatl. Handelsver.	140	143	143	+ 3
Linde Teves & Stokvis	205 3/4	220	222	+ 16 1/4
Van Nierop & Co's Handel-Mij	186	190	195 3/4	+ 9 3/4
Tels & Co's Handel.Mij.	169 1/2	172	172	+ 2 1/2
Gecons. Holl. Petroleum-Mij	186 1/2	185 1/16	197	+ 10 1/2
Kon. Petroleum-Mij.	487	520	514	+ 27
Orion Petroleum-Mij.	76 3/4	78 3/4	83	+ 6 1/4
Steaua Romana Petr.-Mij.	203	198 3/8	204	+ 1
Amsterdam-Rubber-Mij.	181 1/2	179 1/2	184	+ 2 1/2
Nederl.-Rubber-Mij.	100	110	108	+ 8
Oost-Java-Rubber-Mij.	202	200	200	- 2
Deli-Maatschappij	465	440 1/2	446 1/2	- 18 1/2
Medan-Tabak-Maatschappij	185	188	203	+ 18
Senembah-Maatschappij	503	511	525	+ 22

De *Amerikaansche markt* was in aansluiting aan New York zeer vast van toon. Steels werden in groote posten uit de markt genomen na het declareeren van een onveranderd kwartaaldividend van 1 1/2 pCt. plus 3 pCt. extra op de gewone aandelen. De geheele stemming in Wallstreet is overigens zeer optimistisch geweest in verband met de berichten omtrent het welslagen van de derde oorlogsleening.

	30 Apr.	3 Mei.	6 Mei.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry...	70 1/2	71 15/16	72 7/10	+ 1 15/16
Anaconda Copper	123 1/2	128 7/8	130 1/2	+ 7
Un. States Steel Corp.	81 1/2	84 3/4	85 5/8	+ 4 1/8
Atchison Topeka	79 15/16	80 1/16	81 15/16	+ 2
Southern Pacific	75	76	77	+ 2
Union Pacific	116	116 1/4	116 1/8	+ 1/8
Int. Merc. Marine afgest.	26 3/16	27 3/16	28	+ 1 13/16
" " " " prefs.	94 3/8	95 7/16	97	+ 2 3/8

De geldmarkt bleef ruim; prolongatie ongeveer 3 1/2 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

7 Mei 1918.

Weder hebben wij ons deze week met de geregelde korte marktberichten moeten vergenoegen. Deze geven weinig nieuws. De aanvoeren van maïs aan de Noord-Amerikaansche markten blijven nog steeds zeer groot, terwijl in den geringen omvang der tarweaanvoeren geen verandering is gekomen. Verschepingen van tarwe hebben zoo goed als in het geheel niet plaats gehad.

De tarweprijs in Argentinië is in de afgelopen week vrij sterk gestegen. Op 6 Mei noteerde Buenos-Aires Pesos 12.65 tegen Pesos 11.85 eene week tevoren. Zouden misschien de Geallieerden scheepsruimte voor aanvoeren van Argentijnsche tarwe hebben vrij gemaakt en dus hunne inkoop hebben uitgebreid? Het vermoeden ligt voor de hand, doch het zal wel eenigen tijd duren, voor wij nadere berichten ontvangen. De Argentijnsche maïsprijs is vrij wel onveranderd nabij Pesos 5.— blijven bewegen.

Zie den staat van aanvoeren en noteeringen hieronder.

SUIKER.

De uitzaai van bieten in de voornaamste productielanden van Europa heeft dit jaar vroeger dan gewoonlijk plaats gehad dank zij de gunstige weersgesteldheid. Waar het zaad reeds opkomt geeft het uiterlijk der velden reden tot goede verwachtingen — dit geldt ook voor ons land.

Na de enkele afdoeningen der laatste weken is de markt op Java weder stil en gaat er zoo goed als niets om, voor zoover de telegrafische berichten, die meestal 6—7 dagen oud zijn, reiken. De Ned. Ind. Regeering heeft blijkens een

door het Ministerie van Koloniën j.l. Zaterdag ontvangen telegram aan den uitvoer van een groot aantal producten, waaronder ook suiker, de noodzakelijkheid eener vergunning verbonden. Aangenomen mag worden, dat bij het verlenen dezer vergunningen de noodige coulance zal worden betoond, zoodat de toch reeds zoo moeilijke exportzaken niet opnieuw worden belemmerd.

De afschepingen van Java van af 1 Mei tot einde Maart bedroegen in tons:

	Naar Europa en Amerika		Naar elders		Totaal	
	1917	1916	1917	1916	1917	1916
Mei	20.000	17.000	36.000	18.901	56.000	35.901
Juni	16.000	15.851	64.000	94.158	80.000	110.009
Juli	51.000	122.041	59.000	93.000	110.000	215.041
Aug.	40.000	100.808	81.000	94.042	121.000	194.850
Sept.	44.828	197.929	101.691	70.043	146.519	267.972
Oct.	36.224	82.012	108.710	66.090	144.934	148.102
Nov.	76.413	78.832	92.334	79.058	168.747	157.890
Dec.	—	—	—	—	116.000	121.000
Jan.	—	—	—	—	188.000	249.000
Feb.	—	—	—	—	187.000	249.000
Mrt.	—	—	—	—	147.000	254.000
Totaal					1.165.200	1.402.765

1) 1918. 2) 1917.

De nog niet verschepte voorraad op ulto Maart wordt op bijna 10 miljoen picols geraamd.

Over de andere markten kwamen geen nieuwe berichten binnen.

In Amerika blijft de noteering voor Spot Centrifugals 5,92 c.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Mei	Londen			New York 96% Centrifugals.
		Tates Cubes No. 1	White Javas job.	Americ. Granulated job.	
3 Mei 1918 ..	f —	53.9	13/6	—	5,92
26 April 1918 ..	" —	53.9	13/6	—	5,92
3 Mei 1917 ..	" 21 1/2	47.1 1/2	—	—	6,28
3 Mei 1916 ..	" 30 1/2	47.1 1/2	19/6	30/6	6,40
21 Juli 1914 ..	" 11 13/32	18/-	—	—	3,26

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Mei	Mats Mei	Haver Mei	Tarwe Mei	Mats Mei	Lijnzaad Mei
4 Mei '18	220 3)	127 1/4	77 3/8	12,65	5,05	24,10
27 Apr '18	220 3)	127 3/8	81	11,85	5,15	23,90
4 Mei '17	272 1/2	151 1/2	66 3/4	15,90	11,40	23,—
4 Mei '16	113 1/8	76 1/2	46 3/8	7,65	4,45	11,—
4 Mei '15	162 1/4	77 1/4	55	13,15	6,—	11,20
20 Juli '14	82 4)	56 3/8 1)	36 1/2 1)	9,40 2)	5,38 2)	13,70 3)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) offic. vastgestelde locoprijs.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	6 Mei 1918	29 April 1918	6 Mei 1917
Tarwe	572,50 ¹⁾	572,50 ¹⁾	588,— ¹⁾
Rogge (No. 2 Western) ..	nom.	nom.	nom.
Maïs (La Plata)	—	420,— ¹⁾	345,— ¹⁾
Gerst (46 lb. feeding)....	—	420,— ¹⁾	345,— ¹⁾
Haver (38 lb. white clipped)	21,— ¹⁾	21,— ¹⁾	20,— ¹⁾
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad)	—	300,— ¹⁾	200,— ¹⁾
Lijnzaad (La Plata).....	nom.	nom.	nom.

1) Regeeringsprijs.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	28 April—4 Mei 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Ooreenk. tijdoak 1917	28 April—4 Mei 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Ooreenk. tijdoak 1917	1918	1917
Tarwe.....	—	—	126.932	—	—	4.553	—	131.485
Rogge	—	—	8.465	—	—	—	—	8.465
Boekweit	—	—	654	—	—	—	—	654
Maïs	—	—	73.936	—	—	54.331	—	128.267
Gerst	—	—	22.949	—	—	9.563	—	32.512
Haver	—	—	10.025	—	—	15.042	—	25.067
Lijnzaad	—	—	8.322	—	—	7.560	—	15.882
Lijnkoek.....	—	—	19.223	—	—	20.576	—	39.799
Tarwemeel	—	—	5.412	—	—	—	—	5.412

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor België.

Tarwe	—	96.316	109.566	—	—	—	96.316	109.566
Maïs	2.900	27.547	7.479	—	—	—	27.547	7.479
Rogge	—	5.174	—	—	—	—	5.174	—
Tarwemeel	—	—	—	—	—	—	—	—
Gerst	—	3.697	144	—	—	—	3.697	144

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	6 Mei '18	29 Apr. '18	22 Apr. '18	7 Mei '17	6 Mei '16
New York voor Middling ..	27,20 c	26,75 c	30,45 c	19,80 c	12,85 c
New Orleans voor Middling	28,50 c	29,50 c	33,— c	19,50 c	12,38 c
Liverpool Good Midd. Americ.	21,70 d	22,08 d	23,53 d	12,80 d ¹⁾	8,18 d ¹⁾

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '17 tot 3 Mei '18	Overeenkomstige perioden	
		1916-'17	1915-'16
Ontvangsten Gulf-Havens..	5670	6537	6596
„ „ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	3579	1903	2014
„ „ 't Vasteland.			
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	3 Mei '18	3 Mei '17	3 Mei '16
Amerik. havens.....	1387	1020	1199
Binnenland.....	1060	887	794
New York	—	61	236
New Orleans	—	320	295
Liverpool	339 ²⁾	616	766

¹⁾ Middling. ²⁾ 4 Mei.

WOL.

Volgens de nieuwe berichten uit Zuid-Amerika is er geen belangrijke verandering in den toestand gekomen. De Amerikaansche en Fransche koopers hebben hunne operaties op een veel grootere schaal hervat; de prijzen zijn vast, maar het groote gebrek aan scheepsruimte vormt steeds een ernstige belemmering bij de transacties.

Men hoopt, dat de „Hollandia”, welke h.t.l. graan zal aanbrengen, eveneens enkele partijen wol, welke ongeveer een jaar op verscheping wachten, zal kunnen medebrengen.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Ijzer Clev. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
6 Mei 1918..	nom.	110.—/—	380.—/—	30.10/—	52.—/—
26 April 1918..	nom.	110.—/—	350.—/—	30.10/—	52.—/—
4 Mei 1917..	nom.	130.—/—	231.—/—	30.10/—	—
5 Mei 1916..	90/—	nom.	201.—/—	34.2/6	98.—/—
20 Juli 1914..	51.4/—	61.—/—	145.15/—	19.—/—	21.10/—

BANKA-TIN.

In Nederlandsch-Indië zijn in Maart 1918 verkocht 20.600 pikols Gouvernements-Bankatin. De opbrengst daarvan bedroeg ongeveer f 4.150.000,—.

VERKEERSWEZEN.**SCHEEPVAART.**

3 Mei '18. In de afgelopen week kwamen geen scheepvaartberichten binnen.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
29 A./4 Mei 1918	—	—	—	50/—	—	200/—
22/27 April 1918	—	—	—	50/—	—	200/—
23/28 April 1917	—	—	—	40/—	—	137/6
24/29 April 1916	—	—	f 14,25	13/—	f 105,—	167/6
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/—	12/—

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per Unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port Said	La Plata Rioier	Rotterdam	Cronstadt
29 A./4 M. 1918	69/—	101/3	—	120/—	—	—
22/27 Apr. 1918	69/—	101/3	—	120/—	—	—
23/28 Apr. 1917	69/—	101/3	110/—	102/6	—	—
24 29 Apr. 1916	fr 60,—	86/3	110/—	—	f 6,50	—
Juli 1914	„ 7,—	7/—	7/3	14/6	3/2	5/—

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
29 A./4 Mei 1918.....	275/—	500/—	—	185/—
22/27 April 1918.....	275/—	500/—	—	185/—
23/28 April 1917.....	280/—	360/—	—	160/—
24-29 April 1916.....	117/6	140/—	200/—	150/—
Juli 1914.....	14/6	16/3	25/—	22/3

Overige noteeringen per ton van 1015 K.G.

**INKLARINGEN
TE IJMUIDEN.**

Landen van herkomst	April 1918		April 1917	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	6	596	6	6.408
Groot-Brittannië	—	—	4	1.509
Noorwegen	4	1.002	10	4.606
Zweden	2	326	8	3.301
Denemarken....	1	101	—	—
Spanje	—	—	3	2.075
Vereen. Staten..	—	—	6	13.893
Totaal	13	2.025	37	31.792
Periode 1 Jan.-30 Apr.	98	30.035	198	180.997 ¹⁾
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	12	1.948	24	26.026
Britsche	—	—	2	851
Noorsche	—	—	3	986
Zweedsche.....	1	77	8	3.929
Totaal	13	2.025	37	31.792

¹⁾ 1913, 698 schepen met 809.804 N. R. T.

(Halverhout & Zwart's Scheepsagentuur.)

NIEUWE WATERWEG.

Landen van herkomst	April 1918		April 1917	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	5	179	12	2.659
Groot-Brittannië	27	25.496	39	18.996
Duitsland	—	—	9	6.751
Noorwegen	30	3.479	4	2.765
Zweden	14	1.938	20	8.998
Denemarken....	—	—	1	107
Vereen. Staten..	11	37.228	26	63.399
Totaal	87	68.320	111	103.675
Periode 1 Jan.-30 Apr.	334	279.353	535	461.937 ¹⁾
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	60	32.401	29	36.451
Britsche	17	9.521	35	16.799
Duitsche	—	—	10	6.751
Noorsche	1	3.578	11	16.507
Belgische	5	15.305	8	17.951
Zweedsche.....	4	7.515	17	7.996
Deensche	—	—	1	1.220
Totaal	87	68.320	111	103.675

¹⁾ 1913, 3654 schepen met 4.301.786 N. R. T.

(Dirkzwager's Scheepsagentuur.)

DE TWENTSCHE BANK

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage - Utrecht

Maandstaat op 30 April 1918

DEBET

Aandeelhouders nog te storten	f	1.784.700,—	
Deelneming in de firma's:			
B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen			
B. W. BLIJDENSTEIN Jr., te Enschede			
LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.892.187,50, waarvan in geld gestort	„	6.342.187,50	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen f 4.231.448,60, waarvan in geld gestort	„	2.710.948,60	
Voor rekening der Twentsche Kantoren gedeponeerd te Londen ..	„	500.000,—	
			f 11.337.836,10
Fondsen van Aandeelhouders			
te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	„	31.143.000,—	
Fondsen door ons gedeponeerd voor rekening van bevriende instellingen	„	3.570.500,—	
Kassa, Wissels en Coupons	„	38.485.919,53½	
Nederlandsche Staatsleeningen	„	2.157.807,44	
Nederlandsche Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen	„	31.326.348,43	
Saldo's bij Bankiers			
beschikbaar voor eigen gebruik	f	2.899.682,91	
voor rekening van derden	„	16.377.353,21	
gereserveerd voor geopende credieten	„	5.696.246,68	
			f 24.973.282,80
Prolongatiën gegeven	„	8.354.370,—	
Eigen Fondsen en Syndicaten	„	2.845.957,66	
Credietvereniging	„	25.363.058,05½	
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldo's Rek. Crt.	„	35.304.551,58	
Voorschotten op Consignatiën	„	559.540,46	
Gebouwen en Safe Deposit	„	2.483.987,21½	
			f 217.906.159,27½

CREDIT

Kapitaal	f	21.952.000,—	
Reservefondsen	„	8.172.721,23	
Waarborgfonds Credietvereniging	„	2.859.822,50	
Reserve Credietvereniging	„	2.653.529,16	
			f 35.638.072,89
Zieken- en Pensioenfondsen	„	250.824,02½	
Aandeelhouders voor gedeponeerde fondsen			
als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B	f	1.784.700,—	
in Leendepôt	„	32.928.800,—	
			„ 34.713.500,—
Deposito's	„	33.385.327,48	
„ op Prolongatie	„	12.602.500,—	
Saldo te ontvangen en te leveren fondsen	„	803.297,41	
Saldo's Rekeningen-Courant	„	49.108.636,03½	
„ „ „ voor gelden in het Buitenland ..	„	16.377.353,21	
„ „ „ Credietvereniging	„	8.321.002,37½	
Saldo „ met de kantoren in Londen en Twente ..	„	14.929.786,62	
Beleeningen en on call genomen	„	200.000,—	
Kassiersrekeningen	„	5.259.052,33	
Te betalen Wissels	„	6.049.197,95	
Diverse Rekeningen	„	267.608,95	
			f 217.906.159,27½

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM
Telefoon 3600

'S-GRAVENHAGE
Telefoon H 280, 300

GRONINGEN
Telefoon 1555

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

-Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.
PROSPECTUS GRATIS.

NEDERLANDSCHE GRONDBRIEFBANK

HEERENGRACHT 495, AMSTERDAM

5 pCt. Obligatiën (Grondbrieven) tegen Beurskoers
Gecertificeerd door de Centrale Trust-Compagnie
Verkrijgbaar in stukken van f 2500,—, f 1000,—, f 500,— en f 100,—
op elk goed effectenkantoor

GRONINGSCH E CREDIET- EN HANDELSBANK

GRONINGEN, APELDOORN, APPINGEDAM, ASSEN EN VEENDAM.

Kapitaal f 5.000.000,—
Geplaatst en volgestort f 2.000.000,—
Reserves ruim. . . . . f 387.000,—

VERSCHAFT BEDRIJFSKAPITAAL AAN
LANDBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID

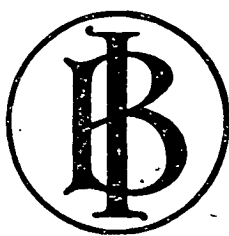
INCASSO — DEPOSITO — SAFE DEPOSIT

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD AMSTERDAM

Geregelde
Passagiers- en Vrachtdienst
met nieuwe, moderne
post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM
EN
ZUID-AMERIKA
VIA
NEW YORK

„Internationale Bank”
voor Zakelijken Waarborg
TE GRONINGEN

Geeft 5% PANDBRIEVEN uit in stukken van
f 1000 en f 500 tegen den koers van 97%

DE SPAARNE-BANK HAARLEM

Gestort Kapitaal en Reserves f 1.184.000,—
REKENING-COURANT, CREDIETEN, INCASSEERINGEN, ASSURANTIËN;
WISSELS, EFFECTEN, COUPONS, PROLONGATIËN, DEPOSITO'S, ENZ.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, AALSMEER, BEVERWIJK, BLOEMENDAAL, EDAM, HILLEGOM,
HOOFDDORP, LEIDEN, LISSE, PURMEREND, IJMUIDEN, ZANDVOORT.

Volgestort Kapitaal f 3.050.000,—

Reserve f 721.500,—